

Regeringens proposition

1977/78: 65

om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret;

beslutad den 15 december 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar.

THORBJÖRN FÄLLDIN

ERIC KRÖNMARK

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) läggs ned. Vidare föreslås att Skånska luftvärnsregementet (Lv 4) i Malmö flyttas till Ystad och där samordnas med Södra skånska regementet (P 7/Fo 11). Förslag läggs också fram om förläggning av Svea trängregemente (T 1) i Linköping till Livgrenadjärregementets (I 4/Fo 41) och Svea artilleriregementes (A 1) gemensamma etablisement i Linköping. Slutligen föreslås att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola (RMS) med ändring av tidigare beslut om lokalisering till Östersund även i fortsättningen skall ligga i Göteborg.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-12-15

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Krönmark

Proposition om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret.

1 Inledning

Försvarets fredsorganisationsutredning¹ tillsattes i februari 1967 för att bl. a. utreda omfattningen och arten av lämpliga strukturförändringar i krigsmaktens fredsorganisation.

Fredsorganisationsutredningen har sedan sin tillkomst avgivit ett flertal delbetänkanden.

I maj 1974 erhöll utredningen kompletterande direktiv. I dessa framhölls bl. a. att det var angeläget att militära och andra samhällseliga synpunkter beaktades och värderades på ett tidigt stadium vid överväganden om förändringar i försvarets fredsorganisation. Vidare angavs att försvarets ökade behov av mark för övningsändamål alltmer har kommit att konkurrera med behov av mark för andra ändamål och att utredningen bl. a. därför borde studera möjligheterna att på olika sätt minska behovet av ytterligare mark för försvarsmakten. Vidare borde följderna av rationaliseringsåtgärder för den anställda personalen beaktas och de värnpliktigas intressen uppmärksammas.

För att försvarets fredsorganisation snabbt skall kunna anpassas till statsmakternas inriktning av försvaret och krigsorganisationens behov var det vidare enligt de kompletterande direktiven lämpligt att fredsorganisationsutredningen fortlöpande tog del av överbefälhavarens perspektivplanering och senare av försvarsutredningens överväganden så att de fredsor-

¹ Utredningsman f. d. landshövdingen Eric Wesström intill den 1 januari 1972 och därefter riksdagsmannen, numera generaldirektören Gunnar Gustafsson (ordförande) samt fr. o. m. den 1 juni 1974 riksdagsledamöterna Gunnar Björk, Gusti Gustavsson, Gunnar Hyltander, Per-Olof Strindberg och Gudrun Sundström.

organisatoriska konsekvenserna kunde belysas i nära anslutning till nästa större beslut om försvarets inriktning. Utredningen borde därför inrikta sitt arbete på att lämna förslag om fredsorganisationens framtida utformning i nära anslutning till detta beslut.

1974 års försvarsutredning (Fö 1974:04) har i januari 1977 lämnat slutbetänkandet (SOU 1977:1) Totalförsvaret 1977-82 och där strukit under behovet av besparingar inom försvarets fredsorganisation. Utredningen anförde bl a. att det är nödvändigt att så långt det över huvud taget är möjligt minska kostnader och personalbehov för fredsorganisationen. Utredningen uttalade vidare att det utöver redan fattade beslut beträffande fredsorganisatoriska förändringar borde genomföras dels reduceringar motsvarande tre-fyra regementsadministrationer, dels en minskning av vissa förvaltningsenheter inom armén och marinen. Även inom flygvapnet borde enligt utredningen ytterligare förband avvecklas.

Försvarets fredsorganisationsutredning har i mars 1976 lämnat slutbetänkandet (Ds Fö 1976:1) Försvarets fredsorganisation Del 1: Utgångsvärden.

Yttranden över betänkandet har avgetts av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets materielverk, värnpliktsverket, försvarets rationaliseringsinstitut, försvarets fastighetsnämnd, försvarets personalnämnd, statens personalnämnd, lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, statens planverk, domänverket, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisations statsjämnasektion (TCO-S) samt Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR). Yttrandena överlämnades i november 1976 till fredsorganisationsutredningen.

Vid anmälan av propositionen om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets fortsatta inriktning (prop. 1976/77:74, FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311) uttalade jag bl. a. att jag anslöt mig till försvarsutredningens bedömning av behovet av minskningar i fredsorganisationen.

Jag underströk vidare att det var angeläget att riksdagen redan under hösten 1977 får ta ställning till frågan, inte minst med hänsyn till den osäkerhet som upplevs av både planerande myndigheter och berörd personal, och anförde att jag ämnade föreslå regeringen att ge utredningen kompletterande direktiv härvidlag. Riksdagen hade inte något att erinra mot detta.

I mars 1977 erhöll fredsorganisationsutredningen de kompletterande direktiven. Av direktiven framgick bl. a. att utredningen före juni månads utgång år 1977 borde redovisa förslag till i första hand minskningar motsvarande tre-fyra regementsadministrationer inom armén och marinen. Om möjligt borde utredningen också vid samma tillfälle lämna förslag som syftar till att minska den lokala förvaltningsorganisationen främst inom marinen. I utredningsarbetet måste enligt direktiven ingå en samlad bedömning av sådana förhållanden som inte enkelt kan föras samman i en lönsamhetskalkyl, särskilt regionalpolitiska, kommunalpolitiska och perso-

nalpolitiska frågor. Vidare skulle långsiktiga bedömningar av förutsättningarna för att kunna behålla fredsförband göras med hänsyn bl. a. till konkurrensen om mark i närheten av de aktuella tätorterna.

Fredsorganisationsutredningen har i maj 1977 lämnat slutbetänkandet (Ds Fö 1977:3) Försvarets fredsorganisation Del 2: Armén och del av marinen. Yttranden över betänkandet har avgetts av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, värnpliktsverket, försvarets rationaliseringsinstitut, försvarets fastighetsnämnd, försvarets personalnämnd, statens personalnämnd, lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, statens planverk, domänverket, länsstyrelserna i Gotlands, Göteborgs och Bohus, Hallands, Jämtlands, Jönköpings, Kopparbergs, Kristianstads, Malmöhus, Norrbottens, Skaraborgs, Värmlands, Västernorrlands, Östergötlands, Blekinge, Stockholms, Uppsala och Örebro län, Gotlands, Göteborgs, Mölndals, Halmstads, Laholms, Östersunds, Jönköpings, Vaggeryds, Älvdalens, Hässleholms, Malmö, Ystads, Skövde, Karlstads, Filipstads, Sundsvalls och Linköpings kommuner, SACO/SR, TCO-S, LO samt lantbrukarnas riksförbund.

I enlighet med sina kompletterande direktiv från mars 1977 avser fredsorganisationsutredningen att lämna förslag om fredsorganisationen inom flygvapnet och återstående delar av marinen under våren 1978.

2 Nuvarande ordning m. m.

Nuvarande fredsorganisation är det samlade resultatet av beslut som har fattats under lång tid. I det följande redovisas kortfattat ett antal aktuella beslut som fredsorganisationsutredningen har haft att ta hänsyn till under sitt arbete. Vidare presenteras de fredsförband som utredningen därvid har ägnat särskilt intresse.

I juni 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt överbefälhavaren att i samråd med fredsorganisationsutredningen och under medverkan av försvarsgrenscheferna, försvarets centrala förvaltningsmyndigheter och försvarets rationaliseringsinstitut samordna pågående och planerade utredningar om försvarsmaktens organisation m. m. i lägre regional instans.

I december 1971 uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövdes för att under perioden 1972/73–1976/77 minska antalet anställda inom försvarsmakten. I uppdraget förutsattes att personalminskningarna skulle ske bl. a. genom att organisationen i lägre regional och lokal instans ändrades.

I december 1971 redovisade överbefälhavaren bl. a. resultaten av dittills gjorda försök och överväganden med anledning av uppdraget rörande organisationen m. m. i lägre regional instans. Överbefälhavaren föreslog vidare principer för inriktningen av det fortsatta arbetet och tidsplan för arbetet.

Vid anmälan av prop. 1972:45 lämnade dåvarande chefen för försvarsdepartementet en redogörelse för de riktlinjer som har meddelats för det fortsatta utredningsarbetet rörande försvarsmaktens organisation i lägre regional instans. Han anförde därvid bl. a. att han allteftersom resultaten av pågående och planerad studieverksamhet redovisades ämnade föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag om erforderliga organisationsförändringar. Riksdagen (FöU 1972:15, rskr 1972:184) hade inte något att erinra mot detta.

I prop. 1973:75 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bl. a. godkänna vissa förslag om omorganisation av myndigheter inom armén och marinen (OLLI). Förslagen som skulle genomföras i två etapper med början den 1 juli 1973 resp. den 1 juli 1974 föranledde inte någon erinran från riksdagen (FöU 1973:14, rskr 1973:170).

I prop. 1973:135 lade Kungl. Maj:t fram förslag om att förlägga ett fredsförband till Arvidsjaur. Det nya förbandet föreslogs överta namnet från Norrlands dragoner (K 4) i Umeå. Vidare föreslogs att Göta livgarde (P 1) i Enköping skulle läggas ned och att Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs skulle utgå ur pansartruppernas organisation. Vid P 10 föreslogs pansarutbildningen bli ersatt med infanteriutbildning. Huvuddelen av den verksamhet som bedrevs vid Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) i Uppsala föreslogs bli flyttad till P 1:s etablissement. Slutligen föreslogs att arméns kompaniofficersskola (AKS) i Uppsala skulle omlokaliseras till Skövde, att pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS), som är knuten till P 1 i Enköping, skulle anknytas till Södra Skånska regementet (P 7) och att luftvärnsskjutskolan (LvSS) skulle omlokaliseras från Solna till Norrtälje. Riksdagen (FöU 1973:26, rskr 1973:382) beslöt att inte ta ställning till förslaget om lokalisering av S 1 och staben för Fo 47/48 till Enköping och ansåg att PKAS skulle förläggas till Skaraborgs regemente (P 4) i Skövde men godkände förslagen i övrigt. Det ankom enligt försvarsutskottet på Kungl. Maj:t att återkomma med förslag beträffande S 1.

Genom beslut i december 1973 reviderade Kungl. Maj:t sitt tidigare uppdrag till överbefälhavaren att minska antalet anställda inom försvarsmakten. Beslutet innebär att en nettominskning av antalet anställda inom försvarsmakten om minst 3 900 skall genomföras under perioden september 1972 – september 1979 genom organisationsförändringar i bl. a. lägre regional och lokal instans.

I prop. 1974:50 lade Kungl. Maj:t bl. a. fram ett förnyat förslag om att huvuddelen av den verksamhet som bedrevs vid S 1 och staben för Fo 47/48 skulle flyttas till Enköping. Vidare föreslogs att en pansarbataljon skulle förläggas till det blivande infanteriregementet i Strängnäs. Riksdagen hade inte något att erinra mot detta (FöU 1974:25, rskr 1974:270).

I prop. 1974:135 föreslogs vissa ytterligare organisationsförändringar beträffande myndigheter på lägre regional och lokal nivå inom försvars-

makten (OLLI). Förslagen skulle genomföras med början den 1 juli 1975. I propositionen föreslogs också att fredsorganisationen på Gotland skulle ändras så att det mobiliserings- och förvaltningsansvar som f. n. ligger på cheferna för arméförbanden i Visby förs över till chefen för Gotlands militärkommando. Vidare föreslogs beträffande arméns fredsorganisation i Skövde att Göta trängregementets (T 2) kasernetablisement skulle avvecklas och förbandet förläggas tillsammans med Skaraborgs regemente (P 4) samt att trängtruppernas kadett- och aspirantskola (TrängKAS) skulle omlokaliseras från Linköping till Skövde. Förslagen föranledde inte någon erinran från riksdagen (FöU 1974:34, rskr 1974:392).

Smålands artilleriregemente (A 6)

A 6 ligger i Ryhov ca 3 km öster om Jönköpings centrum. Förbandet är ett utbildningsregemente med egen förvaltning. Artilleriets kadett- och aspirantskola (ArtKAS) är underställd chefen för A 6 utom i fråga om utbildning och försök.

Grundutbildningskontingenten uppgår till ca 710 värnpliktiga. Kontingenten utnyttjas som övningstrupp för ArtKAS och i enstaka fall för AKS och Infanteriets stridsskola (InfSS). Regimentet grundutbildar huvudsakligen fördelnings- och infanterihaubitsbataljoner. Mobiliseringsansvaret är fördelat på ett antal försvarsområdesregementen i Södra och Västra militärområdena. Antalet avlönade var i september 1976 320, varav 167 militära, 17 civilmilitära och 136 civila tjänstemän. ArtKAS avlönade vid samma tid 19 tjänstemän. Miloverkstaden som är samlokaliserad med A 6 hade 40 anställda.

A 6 förvaltar ett kasernområde och övningsfält på ca 370 ha samt Skillingaryds skjutfält (ca 40 km söder om Jönköping) som omfattar 3 960 ha. Skjutfältet utnyttjas även av A 3 m. fl. Huvuddelen av byggnaderna i Jönköping uppfördes vid sekelskiftet. Marketenteriet byggdes år 1942, ArtKAS kaserner år 1945 och matinrättningen år 1961. Renovering av sjukhuset och två kaserner samt nybyggnad av en pjäshall och en smörj- och tvätthall är inplanerad. På sikt behövs också bl. a. ett motorområde.

Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5)

Lv 5 ligger ca 2 km söder om Sundsvalls centrum och är ett utbildningsregemente med egen förvaltning.

Grundutbildningskontingenten uppgår till ca 435 värnpliktiga. Lv 5 grundutbildar luftvärnsförband för fördelningar samt infanteri- och norrlandsbrigader. Mobiliseringsansvaret är fördelat på försvarsområdesregementena i Nedre Norrlands och Bergslagens militärområden.

Antalet avlönade var i september 1976 209, varav 101 militära, 16 civilmilitära och 92 civila tjänstemän. Miloverkstaden i Sundsvall hade 17 anställda.

Lv 5 förvaltar ett kasernområde och övningsfält på 45 ha. Dessutom disponerar regementet ca 150 ha kommunägd mark. Åstöns skjutfält (ca 20 km öster om Sundsvall), som förvaltas av Lv 5, omfattar 720 ha.

Huvuddelen av byggnaderna är uppförda i början av 1940-talet. Byggnadsbeståndet är delvis starkt nedslitet. På sikt behövs bl. a. nybyggnad av övnings- och vårdhall, gymnastikhus, förvaltningsbyggnad och militärrestaurang och serviceförråd samt renovering av bl. a. kaserner och tygverkstad.

Svea trängregemente (T 1)

T 1 har ett eget etablissement i nära anslutning till I 4/Fo 41. Förbandet är ett utbildningsregemente och understöds i förvaltningshänseende av I 4/Fo 41 utom i fråga om hälso- och sjukvård. Grundutbildningskontingenten uppgår till drygt 700 värnpliktiga. T 1 ställer övningstrupp till förfogande för TrängKAS och i enstaka fall för krigsskolan, AKS, infanteriets stridsskola (InfSS) och underhållsskolan (US). T 1 grundutbildar underhålls- och transportförband som huvudsakligen ingår i fördelningar samt i infanteri- och pansarbrigader. Dessutom utbildas personal för centrala och högre regionala underhållsförband. Mobiliseringsansvaret är i huvudsak fördelat på försvarsområdesregementena inom Östra militärområdet.

Antalet avlönade var i september 1976 190, varav 165 militära och 25 civila tjänstemän. TrängKAS avlönade vid samma tid 11 militära tjänstemän.

T 1 utnyttjar de av I 4/Fo 41 förvaltade övnings- och skjutfälten. Kasernbyggnaderna är uppförda åren 1911 och 1942. Utbildningsverkstad och smörj- och tvätthall tillkom år 1943. Stallet byggdes om till skolhus år 1968 och ridhuset gjordes om till övningshall i mitten av 1960-talet. En kasern renoverades åren 1969–1970 och fyra kaserner renoverades i begränsad omfattning åren 1973–1974. Nybyggnad av smörj- och tvätthall samt drivmedelsanläggning för I 4/Fo 41, A 1 och T 1 gemensamt är inplanerad. På lång sikt erfordras ny militärrestaurang samt kasernrenoveringar.

Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41)

I 4/Fo 41 ligger ca 2 km söder om Linköpings centrum. Förbandet har som försvarsområdesregemente inom Östergötlands försvarsområde mobiliserings- och utbildningsansvar samt understödjer i förvaltningshänseende Svea artilleriregemente (A 1), Svea trängregemente (T 1) med TrängKAS samt i viss omfattning artilleriflygskolan (ArtFlygS) i Nyköping. InfSS i Kvarn är underställd chefen för I 4/Fo 41 utom i fråga om utbildning och försök. I 4/Fo 41 har mobiliseringsansvar även för vissa krigsförband som grundutbildas vid andra förband inom Östra militärområdet.

Grundutbildningskontingenten uppgår i medeltal till 1 075 värnpliktiga. I denna styrka ingår övningstrupp för InfSS. I 4/Fo 41 har också ansvar för utbildning m. m. av FN-förband. Antalet avlönade var i september 1976 710, varav 223 militära, 25 civilmilitära och 462 civila tjänstemän. Vid InfSS

avlönades vid samma tid 41 tjänstemän.

I 4/Fo 41 förvaltar totalt ca 8 020 ha mark, varav kasernområden och garnisonsövningfält upptar ca 1 330 ha. InfSS ligger i anslutning till Prästtomta skjutfält (ca 25 km nordväst om Linköping) som omfattar ca 6 610 ha. Hästholmens skjutplats vid Vättern (ca 60 km västsydväst om Linköping) omfattar ca 80 ha. Huvuddelen av byggnaderna är uppförda åren 1919–1922. Vissa förråd, garage, pjäshall, verkstad, sjukhus m. m. tillkom i början av 1940-talet. Kasernerna renoverades åren 1967–1969. InfSS byggnader uppfördes i början av 1960-talet. Nybyggnad är planerad av militärrestaurang, smörj- och tvätthall och drivmedelsanläggning. De nya byggnaderna avses användas gemensamt av garnisonen. På sikt behövs också nybyggnad bl. a. av en smörj- och tvätthall, värmestuga, skjutbana, truppförråd, kontrollhall för fordon, varm- och kallgarage samt torkanläggning m. m.

Svea artilleriregemente (A 1)

A 1 ligger i anslutning till I 4/Fo 41 i Linköping. Förbandet är ett utbildningsregemente och understöds i förvaltningshänseende av I 4/Fo 41.

Grundutbildningskontingenten uppgår i medeltal till 630 värnpliktiga. Del av kontingenten utgör tidvis övningstrupp för InfSS och i enstaka fall för krigsskolan (KS) och infanteriets kadett- och aspirantskola (InfKAS). De grundutbildade artilleriförbanden ingår i fördelningar samt infanteri- och pansarbrigader. Mobiliseringsansvaret är fördelat på försvarsområdesregementena inom Östra militärområdet.

Antalet avlönade var i september 1976 166, varav 131 militära, 11 civilmilitära och 24 civila tjänstemän.

A 1 utnyttjar de av I 4/Fo 41 förvaltade övnings- och skjutfälten. Regimentet är hänvisat till Villingsbergs skjutfält för större artilleriskjutövningar. Kasernerna är byggda åren 1919–1922 och är planerade att renoveras åren 1980–1983. En ny pjäshall planeras bli byggd åren 1978–1980. På sikt behövs också nybyggnad bl. a. av truppförråd, skjutbana och pjäsgevärsbana.

Skånska luftvärnsregementet (Lv 4)

Lv 4 ligger i Husie ca 6 km sydost om Malmö centrum och är ett utbildningsregemente med egen förvaltning.

Grundutbildningskontingenten uppgår till ca 600 värnpliktiga. Del av kontingenten utnyttjas i enstaka fall som övningstrupp för InfSS och luftvärnets kadett- och aspirantskola (LvKAS).

Lv 4 grundutbildar luftvärnsförband för fördelningar samt infanteri- och pansarbrigader. Mobiliseringsansvaret är fördelat på försvarsområdesregementena i Södra militärområdet. Antalet avlönade var i september 1976 280, varav 160 militära, 30 civilmilitära och 90 civila tjänstemän. Miloverkstaden i

Malmö hade 30 anställda.

Lv 4 förvaltar ett kasernområde och övningsfält på ca 250 ha. Skjutfältet i Falsterbo (ca 20 km sydväst om Malmö) omfattar ca 105 ha, varav 45 ha är arrenderad kommunägd mark. Huvuddelen av byggnaderna uppfördes i början på 1940-talet. Byggnadsbeståndet är delvis starkt nedslitet och bristen på utbildningslokaler är kännbar. Nybyggnad behövs bl. a. av gymnastik- och samlingshall, värmecentral, drivmedelsanläggning, militärrestaurang, serviceförråd, tygverkstad, tvätt- och smörjhall samt pjäshall. Härtill erfordras kasernrenoveringar.

Södra skånska regementet (P 7/Fo 11)

P 7/Fo 11, som är försvarsområdesförband inom Malmö försvarsområde, ligger ca 2 km öster om Ystads centrum med en grundutbildningsbataljon i Revingehed ca 40 km nordväst om Ystad. Förbandet har mobiliseringsansvar också för vissa förband som grundutbildas vid andra fredsförband inom Södra militärområdet. Grundutbildningskontingenten uppgår till ca 650 värnpliktiga. Antalet avlönade var i september 1976 567, varav 275 militära, 30 civilmilitära och 262 civila tjänstemän.

P 7/Fo 11 förvaltar totalt ca 5 910 ha mark, varav kasernområdet och ett övningsfält öster om Ystad upptar ca 1 100 ha. Huvuddelen av stridsfordonsutbildningen genomförs på övningsfältet i Revingehed som omfattar 4 250 ha. Fältet utnyttjas vid större övningar även av P 2 och P 6/Fo 14. Kabusa skjutfält (ca 10 km öster om Ystad) på ca 560 ha utnyttjas för skjututbildning med finkalibriga vapen, pansarvärnsvapen samt fordonsvisa skjutningar med stridsfordon. Stridsfordonsskjutningar på längre avstånd och i förband genomförs huvudsakligen på det av Skånska dragonregementet (P 2) förvaltade Ravlundafältet.

Huvuddelen av byggnaderna i Ystad uppfördes vid sekelskiftet. En ny militärrestaurang färdigställdes i början av 1970-talet. Förläggingsbyggnaderna har renoverats under åren 1972–1976. Ombyggnad av gymnastikhuset är planerad. På sikt behövs också bl. a. nybyggnad av tvätthall och varmgarage.

Huvuddelen av byggnaderna i Revingehed uppfördes vid sekelskiftet. I början av 1940-talet byggdes fyra mindre förläggingsbaracker, matinrättning, gymnastikhus, marketenteri och motorverkstad. År 1965 färdigställdes skolbyggnad, smörj- och besiktningshall, skjuthallar samt verkstad med förråd. Verkstaden byggs f. n. till för att få ökad kapacitet. De äldre förläggingsbyggnaderna är planerade att renoveras åren 1978–1980, medan barackerna från 1940-talet inte är avsedda att renoveras. Nybyggnad av värmecentral, smörj- och tvätthall, garage, drivmedelsanläggning m. m. är planerad.

3 Försvarets fredsorganisationsutredning

3.1 Slutbetänkande del 1: Utgångsvärden

Fredsorganisationsutredningen konstaterar inledningsvis att direktiven begränsat dess arbete till att avse strukturrationalisering av förbandsproduktionen vid lokala myndigheter. Utredningen har bl. a. därför i sitt slutbetänkande del 1 främst granskat utbildningsverksamheten och dess återverkningar på mobiliserings- och förvaltningsverksamheten. Huvudvikten har härvid lagts på armén och marinen.

Möjligheterna till besparingar bör enligt utredningen främst sökas i driften av fredsorganisationen, t. ex. genom att förband samordnas i garnisoner så att personalbehoven begränsas. Besparingar bör också kunna ske genom att utnyttja befintliga anläggningar fullt ut, vilket kan göra det möjligt att lägga ned vissa etablissemang. Dock måste tillgången på medel för investeringar i sistnämnda fall ökas så att kvarvarande etablissemang kan utvidgas och förbättras.

I fråga om de allmänna utbildningsbetingelserna konstaterar utredningen att fredsorganisationen skall ha kapacitet att producera och mobilisera krigsförband och organisera fredsförband för insatsberedskap samt förband för partiell mobilisering. Viktiga faktorer för utbildningsverksamheten är yrkesbefälets kvantitet och kvalitet, tillgången på användbara fysiska resurser, möjligheterna till miljöutbildning, de anställas och värnpliktigas arbetsmiljö och motivation och de värnpliktigas möjligheter till fritidssysselsättningar.

Beträffande de fysiska resurserna konstaterar utredningen att tillfredsställande tillgång på mark är ett villkor för den militära utbildningen, varför en väsentlig minskning av försvarets marktillgångar skulle allvarligt återverka på denna. Utredningen framhåller att nya vapen med längre skottvidd samt ökad flexibilitet och rörlighet hos förbanden ställer större krav än tidigare på lämplig mark. Fram till år 2000 anser utredningen att särskilt marinens men också flygvapnets tillgång till mark för utbildnings- och övningsändamål är i huvudsak tillfredsställande. Arméns marktillgångar bedöms däremot otillräckliga vad gäller övningsfält i fråga om I 16, P 18, A 7, Lv 5 och Lv 6 och vad gäller skjutfält i fråga om I 2, I 16, P 4/T 2, A 3, A 6 och Lv 4.

Att helt avstå från att komplettera marktillgångar skulle innebära att vissa förbands mindre tillfredsställande utbildningsbetingelser permanentas. Utredningen anser inte att detta är godtagbart. Man bör dock söka vägar att begränsa behovet av ytterligare mark. Vid sina överväganden av detta har utredningen funnit att varken ökad användning av simulatorer eller ändrade in- och uttryckningstider för värnpliktiga innebär minskade markbehov. Däremot skulle man med utnyttjande av simulatorer kunna minska den tid marken används för övningar. I sin fortsatta diskussion föreslår utredningen vissa åtgärder för att minska behovet att förvärva ytterligare stora landom-

råden.

Utredningen har funnit att komplettering av befintliga övnings- och skjutfält ofta bör kunna leda till bättre utbildningsbetingelser. De sociala olägenheterna avlägsnas om välbelägen mark kan förvärvas när den är till salu. Utredningen anser att möjligheterna till sådana utökningar vid behov bör tas till vara.

Arrendering av mark, i första hand mark som tillhör domänverket, förekommer f. n. i stor utsträckning. Man bör enligt utredningens mening överväga att också i fortsättningen arrendera mark för övningar i stället för att komplettera markinnehavet genom köp. En förutsättning måste dock vara att den enskilde ägaren eller domänverket därvid kan fortsätta att utnyttja markens produktionsförmåga på ett meningsfullt sätt.

Möjligheterna till samutnyttjande av mark av förband även över försvarsgrensgränserna bör enligt utredningen systematiskt tas till vara.

Övningsvapen och särskild övningsammunition används i betydande utsträckning vid utbildningen. Härigenom minskar skottvidderna, varvid arealbehovet vid skjutningar begränsas. Utredningen anser att detta system bör utvecklas ytterligare.

Utredningen anser vidare att det är värt att pröva om inte en ytterligare tillämpning av förfarings sättet med delat riskområde, dvs. med ett riskområde närmast skjutplatsen och ett annat riskområde runt målområdet, i vissa fall kan användas i stället för att utvidga artilleriskjutfält.

De angivna åtgärderna leder dock enligt utredningen endast till smärre minskningar i behovet av ytterligare mark. Mera påtagliga minskningar kan göras när fredsförband läggs ned eller flyttas.

Försvarets fastighetsnämnd har till uppgift att närmare utreda större markförvärsärenden och att i samband därmed göra den nödvändiga avvägningen mellan försvarets och det civila samhällets intressen. Utredningen anser att nämnden fyller en viktig funktion härvidlag. Nämnden har en mångsidig sammansättning med företrädare för skilda intresseområden men utredningen anser dock att den parlamentariska representationen i nämnden bör utökas och att nämnden bör tillföras expertis i skogs- och lantbruksfrågor. Det är enligt utredningens mening viktigt att alla berörda intressenter, förutom länsmyndigheter, kommuner och markägare även t. ex. närboende som berörs och lokala representanter för friluftsliv och naturvård, bereds tillfälle att framföra sina synpunkter inför nämnden.

Vid markförvärv är det enligt fredsorganisationsutredningen ofrånkomligt att markägare mot sin önskan tvingas avstå mark i det allmännas intresse. När det rör sig om jordbrukare, som vill fortsätta sin näring, är det givetvis önskvärt att samhället medverkar till att skaffa ersättningsmark, varvid domänverkets mark enligt utredningens mening bör kunna komma i fråga. Utredningen framhåller vidare lantbruksnämndernas viktiga funktion när det gäller att ta fram ersättningsmark. För att ingen tvekan skall behöva råda om nämndernas uppgift i detta hänseende bör enligt utredningens mening

instruktionen för lantbruksnämnderna kompletteras på lämpligt sätt.

Den positiva attityd som f. n. finns när det gäller allmänhetens tillträde till försvarets markområden bör enligt utredningen bevaras och utvecklas. Vidare anser utredningen det vara angeläget att bullerstörningarna från den militära verksamheten minskas ytterligare. Allvarliga ansträngningar i denna riktning bör göras på alla nivåer i nära samarbete med kommunernas organ för dessa frågor.

Vid sina överväganden om markfrågorna har utredningen understrukt vikten av att markens produktionsförmåga så långt det är möjligt tas till vara på övnings- och skjutfält. Lokala rådgivande organ bör inrättas i ökad utsträckning för behandling av frågor som rör vård och skötsel av samt allmänhetens tillträde till fälten. Detta gäller särskilt fält som rymmer värdefull natur eller betydelsefulla forn- och kulturminnen eller är attraktiva som strövområden.

Vid sina överväganden om besparingsmöjligheterna inom arméns utbildningsorganisation diskuterar utredningen olika principiella fredsorganisationsstrukturer och utbildningssystem. Utredningen anser att utbildningen bör ske truppslagsvis och ytterligare samordnas på orter med fler än ett regemente. Vad gäller olika utbildningsförbands storlek anser utredningen det önskvärt att grundutbildningen kan ske i fältstark bataljon, vilket för infanteriförbanden innebär en grundutbildningskontingent av ca 1 200 man, vid jägarförbanden och signaltrupperna minst 500 man och vid övriga truppslag minst 600 man. Av betydelse är även den totala grundutbildningskontingentens genomsnittliga storlek fram till år 2000. Fredsorganisationsutredningen beräknar denna till maximalt 36 500 man årligen, vilka i ökad utsträckning kommer att tilldelas infanteriet och kavalleriet och i minskad utsträckning pansartrupperna och specialtruppslagen. Mot denna bakgrund konstateras att överkapacitet i fråga om förläggningsplatser finns såväl i vissa geografiska områden som för vissa truppslag. Utredningens slutsats för det fortsatta arbetet blir att utbildningsorganisationen i Södra, Västra, Östra och Övre Norrlands militärområden särskilt bör granskas. Vid en granskning som sker truppslagsvis bör pansartrupperna ägnas särskild uppmärksamhet.

I sina överväganden om marinens utbildningsorganisation anför fredsorganisationsutredningen att flottans utbildning i land bör ske centraliserat linjevis. Karlskrona örlogsskolor och Berga örlogsskolor bör dock inte slås samman. Flottans tillämpade utbildning bör ske inom kustflottan. Kustartilleriets formella utbildning bör vara centraliserad huvudtjänstvis, när så erfordras av ekonomiska skäl. Eljest bör den spridas så att byten av truppförband kan undvikas vid övergång till tillämpad utbildning. Den tillämpade utbildningen bör bedrivas i förband som sätts samman enligt avsedd krigsanvändning. Efter en diskussion om grundutbildningskontingentens framtida storlek och lämplig storlek på utbildningsförband och skolor framför utredningen uppfattningen att sammanlagt 4 400 man bör kunna utbildas samtidigt inom flottan. Några slutsatser om utbildningsförbandens

storlek kan enligt utredningen inte dras. Inom kustartilleriet förutses en framtida grundutbildningskontingent på 3 050 man årligen. Enligt utredningen skulle en ökning av kontingenten per utbildningsförband från 300–400 man till 500–600 man innebära att utbildningen skulle kunna ske i fältstark fast spärrbataljon.

Fredsorganisationsutredningen anser dessutom att möjligheterna till garnisonssamordning mellan marina myndigheter bör tas till vara. Härvid nämns särskilt Karlskrona och Göteborg.

Utredningen diskuterar avslutningsvis förhållandet mellan militära och övriga samhällseliga intressen. Härvid redogör utredningen för vissa operativa synpunkter. För krigsorganisationens mobilisering bör fredsförbanden ligga nära mobiliseringsplatserna och fredsorganisationen så mycket som möjligt överensstämja med krigsorganisationen. För insatsberedskapen har fredsorganisationens lokalisering betydelse för incidentförband, kuppförsvärsförband och förband för partiell mobilisering. Utredningen diskuterar i detta sammanhang även personalfrågor i samband med nedläggningar och flyttningar samt problemen för de värnpliktiga vid utbildning långt från hemorten.

Vad gäller samhällsplaneringen framhåller fredsorganisationsutredningen att försvaret bör stödja regionalpolitiska strävanden och att den fysiska riksplaneringen bör följas av försvarets myndigheter.

Fredsorganisationsutredningen anser att det bör klarläggas om motstridiga civila och militära intressen på lång sikt kan förutses bestå eller förstärkas. Utredningen anser också att dess förslag i senare betänkanden bör styras av en strävan att undvika att förband med stor stor betydelse för sysselsättningen avvecklas. Strävan bör vidare vara att avvecklingen av förband sker där konkurrensen om mark framträder tydligast.

3.2 Slutbetänkande del 2: Armén och del av marinen

3.2.1 Allmänt

Utredningen redogör inledningsvis för de utgångsvärden för utredningsarbetet som har redovisats i slutbetänkandet del 1 och den precisering av nödvändiga rationaliseringsåtgärder, bl. a. nedläggning av tre-fyra regementsadministrationer inom armén och marinen, som framgår av regeringsens tilläggsdirektiv. Mot denna allmänna bakgrund hävdar utredningen att vid överväganden om förbandsnedläggningar i första hand sådana förband som har särskilt höga driftkostnader bör komma i fråga. Vidare bör enligt utredningen övervägas att lägga ned eller flytta förband vilkas markfrågor inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt på grund av konkurrens om mark med andra intressen. I görligaste mån bör man dock undvika att avveckla förband i små eller ekonomiskt svaga kommuner. Övervägandena måste också omfatta behovet av värnpliktsutbildning i terräng och klimat som

ansluter till den tänkta krigsuppgiften. Stor vikt bör enligt utredningen dessutom tillmätas möjligheterna att dels undvika omfattande personalomflyttningar som erfarenhetsmässigt medför icke önskvärda personalavgångar, dels slå vakt om rekryteringsförutsättningarna.

Utredningen konstaterar fortsättningsvis att besparingsmöjligheterna är förhållandevis små därför att fredsorganisationens uppgifter är i stort sett oförändrade. En bidragande faktor är också den långa tid det tar att förändra "arvet", dvs. nuvarande innehav av mark och byggnader. Förändringar i förbandslokaliseringen fordrar nämligen i regel omfattande investeringar tidigt, medan besparingarna kan tillgodoräknas långt senare. Mot bakgrund av detta bedömer utredningen att en framsynt byggnadsverksamhet som präglas av återhållsamhet kan ge väl så stora besparingar som de förslag den lägger fram i sitt betänkande.

De uppgifter utredningen redovisar om personal är omräknade till heltidsinsatser och avser läget i september 1976. Utredningens redovisning av antalet värnpliktiga är anpassad till en planerad utveckling av krigsorganisationen och kan därför avvika från redovisningen i det föregående under avsnittet nuvarande ordning m. m.

3.2.2 Överväganden rörande arméns förband

Utredningen har med tillämpning av sina tidigare redovisade utgångspunkter gått igenom arméns förband truppslagsvis och konstaterar därvid inledningsvis beträffande infanteriet och kavalleriet att den sammantagna tillgången på utbildningsplatser i stort sett motsvarar behoven. Värmlands regemente (I 2/Fo 52) och Hallands regemente (I 16/Fo 31) har enligt utredningen de sämsta utbildningsbetingelserna eftersom skjutfältet för I 2/Fo 52 och både övningsfältet och skjutfältet för I 16/Fo 31 är otillräckliga för avsedda ändamål. Utredningen har därför prövat möjligheterna att lägga ned förbanden. Eftersom en nedläggning av I 2/Fo 52 skulle strida mot statsmakternas regionalpolitiska strävanden anser utredningen att ett nytt skjutfält bör anskaffas för förbandet. Utredning om detta pågår och anskaffning bör enligt utredningens bedömning kunna genomföras.

Beträffande I 16/Fo 31 diskuterar utredningen olika alternativ till nedläggning av förbandet. Därigenom skulle både kostnaderna för anskaffning av ett nytt övnings- och skjutfält och omfattande nybyggnads- och istandsättningsåtgärder kunna undvikas. Mot en nedläggning talar enligt utredningens mening dels nackdelar från värnpliktsocial synpunkt och för anställd personal, dels de negativa konsekvenserna för sysselsättningen i Halmstad och för mobiliseringsberedskapen inom Hallands försvarsområde. Utredningen finner därför att I 16/Fo 31 bör vara kvar i Halmstad och därmed även InfKAS. Härfor talar också enligt utredningen rekryteringsskäl. Utredningen förutsätter därvid att förbandets behov av övningsmark blir tillgodosett.

Beträffande pansartrupperna konstaterar utredningen att samtliga

förband har överskott på förläggingsplatser för värnpliktiga samt att två enheter, Skånska dragonregementet (P 2) och Norrbottens pansarbataljon (P 5) inte når upp till den värnpliktsstyrka som utredningen anser bör vara ett riktvärde för utbildningen vid pansartrupperna. P 5 ingår organisatoriskt i Norrbottens regemente (I 19/P 5). Enhetens storlek är bestämd av krigsorganisationens behov av pansarförband med vinterutbildning. Härtill kommer att de förband som P 5 skall utbilda är jämförelsevis fåtaliga, varför utredningen anser att P 5 i huvudsak har en lämplig storlek och lokalisering med hänsyn till uppgifterna. Med hänsyn till riksdagens beslut om fredsorganisationen i Skövde (prop. 1974:135, FöU 1974:34, rskr 1974:392) har utredningen inte behandlat Skaraborgs regemente (P 4/Fo 35) men erinrar om att ett skjutfält för Skövde garnison måste anskaffas. Utredningen har funnit att granskningen av pansartruppernas fredsorganisation främst bör avse förbanden i Skåne. Vid Norra skånska regementet (P 6/Fo 14) i Kristianstad sker utbildning på Centurion-stridsvagnar. P 2 och Södra skånska regementet (P 7/Fo 11) utbildar förband utrustade med stridsvagn S.

Utredningen har prövat möjligheten att minska pansartrupperna i Skåne med ett regemente. Att därvid välja lösningar som bygger på att samla utbildning på skilda stridsvagnstyper till ett förband anser utredningen mindre framsynt och ekonomiskt ofördelaktigt. Två alternativ som berör P 2 och P 7/Fo 11 har därför studerats. P 2 i Hässleholm har ca 600 anställda, varav drygt 100 i miloverkstaden. P 7/Fo 11 har ca 610 anställda, varav ca 340 i Ystad och resten i Revingehed. Värnpliktsstyrkan för P 2 och P 7/Fo 11 uppgår till 450 resp. 810.

Det ena alternativet, som utredningen kallar alternativ C, innebär att P 2 läggs ned och att förbandets utbildningsansvar förs över till P 7/Fo 11. P 2:s mobiliseringsansvar övertas av P 6/Fo 14. Miloverkstaden i Hässleholm stannar kvar i nuvarande lokaler medan återstoden av P 2:s kasernetablissemang frigörs. Skånska trängregementet (T 4) tillförs resurser för verkställande förvaltning.

Det andra alternativet, alternativ D, innebär att pansarutbildningen i Ystad avvecklas och ersätts med luftvärnsutbildning samt att den pansarutbildning som bedrivs i Revingehed organisatoriskt står kvar i försvarsområdesregementet i Ystad men samordnas med motsvarande utbildning i Hässleholm av chefen för P 2.

Båda alternativen innebär enligt utredningen att etablissemang i Revingehed måste byggas ut för att kunna ta mot ca 430 grundutbildningsvärnpliktiga. Viss infanteriutbildning för fristående skyttebataljoner som f. n. är förlagd till Ystad flyttas vidare till P 6/Fo 14. I alternativ C mister Hässleholm direkt ca 300 arbetstillfällen. Utredningen räknar därvid med att personal för de förvaltningsuppgifter i Hässleholmsområdet som leds från P 6/Fo 14 behåller nuvarande stationeringsort. Antalet mobiliseringsmyn-

digheter i Skåne minskar i alternativ C, vilket medför att ansvaret för utbildning och mobilisering av huvuddelen av en brigad organisatoriskt helt skiljs åt.

Alternativ D betyder att ca 200 anställda vid P 7/Fo 11 i Ystad omstationeras. Revingehed tillförs ca 100 arbetstillfällen i både C- och D-alternativen. I alternativ D behåller P 2 nuvarande mobiliseringsansvar, varigenom antalet mobiliseringsmyndigheter hålls oförändrat.

Enligt utredningens beräkningar skulle alternativ C möjliggöra en kostnadsminskning av ca 95 milj. kr. för en 20-årsperiod eller ca 7 milj. kr. för år när förändringen är genomförd. Utredningen anser att det ekonomiska utbytet av alternativ D måste bedömas i samband med dess förslag om luftvärnet och återkommer i det följande till samlade överväganden om pansartruppernas och luftvärnets organisation i Skåne.

Den sammantagna tillgången på utbildningsplatser vid artilleriförbanden är enligt utredningen något större än behoven. Överskott av förlägningsplatser finns i Linköping samt i någon mån i Boden och Östersund.

Vid sina överväganden har utredningen ansett det vara viktigare att artilleriförbandens olika komponenter samövas under grundutbildningen än att behovet av samövning mellan artilleriet och andra truppslag tillgodoses. Genom att dra in ett artilleriförband kan utbildningskontingenten för de återstående anpassas så att utbildningen kan ske i fältstark bataljon. Besparingar bör därvid kunna åstadkommas, om indragningen sker med utnyttjande av förekommande överskott på utbildningsplatser. Regionalpolitiska förhållanden medför enligt utredningens mening att Norrlands artilleriregemente (A 4), Gotlands artilleriregemente (A 7), Bodens artilleriregemente (A 8/Fo 63) och Bergslagens artilleriregemente (A 9) inte bör komma i fråga för nedläggning i besparingssyfte. Av övriga artilleriförband är Svea artilleriregemente (A 1) och Wendes artilleriregemente (A 3) hårdast knutna till resp. militärområde på grund av sina utbildningsuppgifter. Utredningen har därför prövat två alternativ att minska fredsorganisationens driftkostnader genom att lägga ned Smålands artilleriregemente (A 6). A 6 och artilleriets kadett- och aspirantskola (ArtKAS) samt miloverkstaden i Jönköping har tillsammans ca 365 anställda. Den årliga grundutbildningsstyrkan uppgår till ca 735 värnpliktiga inkl. handräckningspersonal.

Båda alternativen skulle få den direkta effekten för Jönköpings kommun att drygt 300 arbetstillfällen förlorades. För de värnpliktiga skulle det genomsnittliga avståndet mellan bostadsort och utbildningsplats öka. Den värnpliktiga personalen vid A 6 är till ca 50 % rekryterad från Jönköping med omnejd. Båda dessa faktorer och den olyckliga påverkan alternativen enligt utredningens mening skulle få på antingen möjligheterna att bedriva utbildningen eller på artilleriförbandens fördelning inom landet, talar enligt utredningen för att det inte finns något lämpligt alternativ att lägga ned A 6 för att uppnå besparingar. Nackdelarna har då vägts mot förväntade

kostnadsminskningar av 80–85 milj. kr. under en 20-årsperiod eller ca 8 milj. kr. för år när förändringarna är fullt genomförda.

Utredningen anser därför att A 6 bör vara kvar i Jönköping och tillförsäkras godtagbara utbildningsbetingelser genom en förbättring av Skillingaryds skjutfält.

Om denna förbättring inte går att genomföra är det enligt utredningen nödvändigt att minska den del av artilleriets utbildningsverksamhet som f. n. är hänvisad till Skillingaryd. Utredningen anser att A 6 i så fall bör läggas ned och redovisar två alternativ härför.

Det ena alternativet, som utredningen kallar alternativ X 1, innebär att A 6:s utbildningsansvar fördelas så att grundutbildningskontingenten ökar på A 3, A 9, A 4 och A 8. ArtKAS flyttas till Linköping. En spridning av A 6:s utbildningsansvar enligt alternativ X 1 gör att värnpliktsstyrkan vid A 3, A 4 och A 9 blir tillräckligt stor för att medge grundutbildning i fältstark bataljon. Även A 8 kan utökas något. Alternativet medför enligt utredningen visserligen minskade kostnader under en 20-årsperiod av ca 35 milj. kr. men denna besparing bedöms inte tillräcklig för att förränta erforderliga investeringar.

Utredningen har också prövat ett principiellt likartat alternativ kallat X 2 som innebär ett bättre utnyttjande av befintlig kapacitet.

Alternativ X 2 innebär att ArtSS övningstrupp (ca 450 värnpliktiga) genomför hela sin grundutbildning vid Trängslets skjutfält i Älvdalen i stället för att som nu rycka in vid A 3, A 4 och A 9 och bara tillbringa de sista fyra månaderna av sin utbildning i Älvdalen. Därigenom skapas utrymme vid dessa förband för att ta mot den utbildning som f. n. bedrivs vid A 6. ArtKAS flyttas också i detta alternativ till Linköping. Utredningen anser att alternativet ger möjlighet till en kostnadsminskning av ca 80 milj. kr. under en 20-årsperiod eller ca 8 milj. kr. om året när förändringen är genomförd. Alternativet bedöms alltså som ekonomiskt gynnsammare än alternativ X 1.

Från regionalpolitisk synpunkt ter det sig enligt utredningen tilltalande att belägga etablisementet i Älvdalen i ökad utsträckning och sålunda bereda fler sysselsättningstillfällen i Älvdalens kommun. Utredningen räknar med att antalet helårsanställda vid etablisementet skulle behöva ökas från 50 till ca 200, om övningsbataljonen förläggs dit under hela utbildningstiden. Samtidigt skulle behovet av deltidstjänstgörande och kommenderad personal gå ned. Bl. a. skulle övningsbataljonens befäl stationeras dit i stället för att som nu kommenderas till Älvdalen från andra förband. Utredningen finner det emellertid tveksamt om ifrågavarande befattningar skulle gå att rekrytera på ett godtagbart sätt med hänsyn till områdets karaktär av glesbygd.

Alternativet är dessutom enligt utredningen behäftat med flera nackdelar än vad som har redovisats för övriga handlingsvägar. Sålunda bedöms utbildningsresultatet för de värnpliktiga vid ArtSS som rycker in på vintern bli sämre om utbildningen genomförs i Älvdalen än vad som blir fallet vid förband som har lämpligare klimat.

Härtill kommer att ökat ansvar måste läggas på ArtSS för de krigsförband som övningsbataljonen skall utbildas för, bl. a. till följd av att bataljonens befäl stationeras vid skolan. Ansvarsförhållandena för dessa förband, som är avsedda för skilda delar av landet, kompliceras därigenom. Skolan får samtidigt mer karaktär av regemente. Vid en jämförelse mellan alternativen talar militära skäl enligt utredningens bedömning för alternativ X 1, medan alternativ X 2 är att föredra från ekonomisk synpunkt. Utredningen anser sig inte ha någon anledning att förordna något av alternativen och anser att båda är olämpliga som besparingsåtgärder.

Beträffande luftvärnsförbanden konstaterar utredningen att den sammanlagda kapaciteten i stort sett svarar mot behoven. Av förbanden på fastlandet har Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) och Luleå luftvärnsregemente (Lv 7) grundutbildningskontingenter, som enligt utredningens uppfattning understiger vad som av driftekonomiska skäl vore lämpligt. En övergång till större utbildningsenheter genom att minska antalet förband skulle således enligt utredningen kunna innebära besparingar. Utredningen konstaterar att Skånska luftvärnsregementet (Lv 4) i Malmö, Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) och Göta luftvärnsregemente (Lv 6) i Göteborg har otillfredsställande tillgång på övningsmark. Lv 4:s och Lv 5:s kasernetablisement kräver dessutom enligt utredningen omfattande investeringar för att kunna behållas på lång sikt och är inte heller lämpade att byggas ut för att rymma större utbildningsenheter. Kapaciteten vid Lv 6 är däremot tillräcklig för en utbildningsvolym som är lämplig från ekonomiska utgångspunkter. Med hänsyn till bl. a. luftvärnets utbildningsansvar och totala kapacitet för utbildning anser utredningen att bara ett luftvärnsförband kan dras in om besparingar skall åstadkommas. Utredningen har därför granskat möjligheterna att dra in antingen Lv 5 eller Lv 6 och har vid sina undersökningar förutsatt dels att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola, som är förlagd till Lv 6, i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1975/76:190, FöU 1975/76:39 rskr 1975/76:375) skall omlokaliseras till Östersund, dels att Lv 6:s behov av övningsmark skall kunna tillgodoses.

Antalet anställda vid Lv 5 och miloverkstaden i Sundsvall är 210. Grundutbildningskontingenten uppgår till 370 värnpliktiga. Lv 6 med luftvärnets kadett- och aspirantskola (LvKAS) och miloverkstaden i Göteborg har tillsammans ca 265 anställda. Utbildningen omfattar ca 725 värnpliktiga.

Alternativ G innebär att Lv 5 dras in och att utbildningsansvaret delas upp på kvarvarande luftvärnsförband.

Alternativ H innebär att Lv 6 läggs ned och att utbildningsansvaret delas upp på kvarvarande luftvärnsförband. Luftvärnets kadett- och aspirantskola (LvKAS) flyttas därvid till Roslagens luftvärnsregemente i Norrtälje (Lv 3).

En nedläggning av Lv 5 berör direkt ca 180 anställda. Om Lv 6 väljs, berörs direkt något fler eller ca 240 anställda. Lv 5:s värnpliktiga rekryteras till stor

del från Västra militärområdet, vilket gör att åtskilliga av dem utbildas långt från hemorten. De värnpliktiga vid Lv 6 bor huvudsakligen i Göteborg. Alternativ G medför enligt utredningen att det genomsnittliga avståndet mellan de värnpliktigas utbildningsplats och bostadsort minskar, alternativ H däremot att det ökar i förhållande till nuläget.

Sundsvall och Göteborg är båda betydelsefulla rekryteringsorter för luftvärnet. Gemensamt för alternativen är att verksamheten vid Roslagens luftvärnsregemente (Lv 3) i Norrtälje måste utökas men ökningen blir störst om Lv 6 läggs ned. Lv 3 dras sedan lång tid med besvärande vakanser på militär personal, varför förbandets rekryteringsförutsättningar måste bedömas som svaga. Mot bakgrund härav kan det enligt utredningen sättas i fråga om det är realistiskt att utöka Lv 3:s utbildningsansvar i den utsträckning som krävs om Lv 6 läggs ned, särskilt beträffande LvKAS, i vilket fall också rekryteringen av värnpliktsbefäl berörs. En nedläggning av Lv 5 innebär enligt utredningen bl. a. att kapaciteten för utbildning av luftvärnsförband under vinterförhållanden går ned, även om Lv 7 i så fall ökas ut. Även vid en nedläggning av Lv 6 är det nödvändigt att bygga ut Lv 7. Den sammanlagda kapaciteten för utbildning i vintermiljö ökar i så fall. Ökningen blir därvid större än vad som behövs.

Båda alternativen leder till att mobiliserings- och insatsberedskapen går ned lokalt, antingen i Sundsvalls- eller Göteborgsområdet. Alternativ H innebär dessutom en från beredskapssynpunkt olämpligare fördelning av luftvärnets fredsverksamhet över landet. Utredningen bedömer att alternativ H innebär en kostnadsminskning med ca 55 milj. kr. över en 20-årsperiod eller ca 8 milj. kr. om året sedan alternativet är genomfört men anser det inte ekonomiskt lönsamt på grund av erforderliga investeringar.

Utredningens ekonomiska bedömning innebär att alternativ G ger en kostnadsminskning för 20-årsperioden på ca 105 milj. kr. eller ca 8 milj. kr. om året sedan Lv 5 har lagts ned. Härtill kommer enligt utredningen att förbandets kasernetablisement knappast är möjligt att bygga ut till en rationell utbildningsenhet, eftersom övningsarealen i och i anslutning till kasernområdet är utomordentligt begränsad och godtagbara utbildningsbetingelser inte kan åstadkommas i Sundsvall. Lv 5 disponerar dock på nära avstånd luftvärnets bästa skjutfält, Åstön. De allvarligaste följderna av en nedläggning drabbar Sundsvalls kommun i form av minskade sysselsättningstillfällen, skatteintäkter m. m. Anställd personal och värnpliktiga med hemort i Sundsvallsregionen berörs också negativt. Vidare talar återverkningarna på rekryteringen till luftvärnet och vissa operativa faktorer enligt utredningens mening mot alternativet. De operativa nackdelarna bedöms emellertid bli jämförelsevis måttliga.

För att i någon mån begränsa de negativa konsekvenserna men ändå åstadkomma besparingar och förbättrade utbildningsbetingelser för Lv 5 har utredningen också undersökt möjligheterna att flytta förbandet till Härnösand och där förlägga det tillsammans med Norrlands kustartilleriförsvar och

Härnösands kustartilleriregemente (NK/KA 5). Enligt utredningen skulle kostnaderna då öka med ca 45 milj. kr. över en 20-årsperiod, eftersom omfattande nybyggnation behövs. Inte ens om kustartilleriets utbildningsverksamhet i Härnösand upphör helt bedöms en flyttning av Lv 5 till Härnösand vara ekonomiskt motiverad.

Utredningen anser sammanfattningsvis att de avsevärda ekonomiska fördelarna tillsammans med svårigheterna att uppnå godtagbara utbildningsbetingelser i Sundsvall väger tyngre än de redovisade nackdelarna och föreslår att Lv 5 läggs ned. Åstöns skjutfält, som f. n. administreras av Lv 5, bör dock även i fortsättningen utnyttjas för repetitionsutbildning av bl. a. luftvärnsförband.

Utredningen påpekar att ett genomförande av förslagen beträffande Lv 5 och Lv 6 förändrar underlaget för riksdagens beslut vid 1975/76 års riksmöte att lokalisera arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola (RMS) till Östersund och hävdar att en viss ekonomisk besparing erhålls om RMS behålls i Göteborg. Ett beslut om detta påverkar enligt utredningen inte förutsättningarna för eller konsekvenserna av vad som förordas beträffande luftvärnet.

Vid sina överväganden om Lv 6 har utredningen, efter kontakter med Göteborgs kommun, utgått från att förbandets behov av övningsmark kan tillgodoses under överskådlig tid. Därmed återstår Lv 4 att behandla av de luftvärnsförband som har bedömts sakna godtagbara marktillgångar. Utredningen anför inledningsvis att förbandets huvudsakliga skjutfält i Falsterbo är litet, och att övningsmöjligheterna där sannolikt kommer att beskäras efter hand till följd av ökande flygtrafik och tilltagande permanent bebyggelse i fältets omedelbara närhet. Härtill kommer dels att en planerad väg över förbandets övningsfält i Malmö enligt utredningens uppfattning avsevärt skulle försämra möjligheterna att utnyttja fältet, dels att möjligheterna att utveckla kasernetablissemnet är begränsade. Antalet anställda vid Lv 4 och miloverkstaden i Malmö är ca 290. Värnpliktsstyrkan under grundutbildning uppgår till ca 500. Lägg Lv 5 ned ökar antalet värnpliktiga till ca 625 och antalet anställda något. Beträffande Lv 4 har utredningen övervägt två alternativ ägnade att på lång sikt säkerställa goda utbildningsbetingelser. Det ena alternativet innebär att Lv 4 flyttas till Kristianstad och lokaliseras tillsammans med P 6/Fo 14 och det andra att Lv 4 flyttas till Ystad och ingår i P 7/Fo 11. Om Falsterbo skjutfält inte längre kan utnyttjas, kommer förutsättningarna för skjututbildningen vid Lv 4 enligt utredningen att förbättras om regementet flyttas till Ystad. Beträffande övningsmark i övrigt bedömer utredningen att alternativen Kristianstad och Ystad är godtagbara och i stort sett likvärdiga. Värnpliktiga vid Lv 4 rekryteras till stor del från Malmö med omnejd (95 % kommer från Malmöhus län). En ovanligt stor del väljer att bo hemma. Möjligheterna till detta försämras om förbandet flyttas, men Ystad bör dock enligt utredningen vara att föredra framför Kristianstad för de värnpliktiga som bor i Malmöregionen. Förbandsflyttningar leder erfarenhetsmässigt till icke önskvärda avgångar bland personalen. Lv 4 är det

enda förband som bedriver utbildning på luftvärnsrobotsystem Hawk. Därför är det enligt utredningens mening utomordentligt viktigt att värna om den exklusiva kompetens för sådan utbildning som förbandets personal har. En flyttning till Ystad bör med hänsyn bl. a. till avståndet från Malmö leda till färre avgångar än Kristianstadsalternativet.

Enligt utredningens ekonomiska beräkningar ger en flyttning till Kristianstad möjlighet att minska kostnaderna med ca 110 milj. kr. över en 20-årsperiod eller ca 9 milj. kr. om året sedan flyttningen är genomförd. Vid en flyttning till Ystad kombinerad med det tidigare redovisade alternativet D för pansarutbildningen kan ca 130 milj. kr. sparas in under perioden eller ca 11 milj. kr. om året. Båda alternativen är enligt utredningens bedömning lönsamma.

Dessa ekonomiska överväganden tillsammans med osäkerheten om de framtida utbildningsbetingelserna i Malmö och Falsterbo samt de begränsade möjligheterna att utveckla Lv 4:s kasernetablisementet i Malmö talar enligt utredningen för att flytta Lv 4 till Ystad eller Kristianstad. Dessa orter är också godtagbara med hänsyn till mobiliserings- och insatsberedskapen. För Malmö kommun innebär en flyttning av Lv 4 direkt att ca 260 arbetstillfällen förloras. Åtminstone under en övergångstid kan man dock räkna med att åtskilliga anställda bor kvar i Malmö. Utredningen har valt att göra en samlad bedömning av fredsorganisationen i Skåne och återkommer i det följande med en redovisning av sina överväganden och förslag om denna.

Utredningen går därefter över till att behandla ingenjörtrupperna och signaltropperna och anför att mindre överskott på förläggningsplatser finns vid samtliga förband utom Göta ingenjörregemente (Ing 2) i Eksjö. Tillgången på lämplig övningsmark är överlag tillfredsställande.

Ingenjör- och signalförbanden kräver enligt utredningen för sin utbildningsverksamhet omfattande utbildningsanordningar av truppslagsspecifik karaktär. Detta förhållande gör att flyttning till en ny utbildningsplats sällan är ekonomiskt motiverad om inte de uppdämda investeringsbehoven för att behålla ett gammalt etablisement är ovanligt höga. Så är emellertid inte fallet f. n.

Att lägga ned ett ingenjör- eller signalförband och i erforderlig grad bygga ut kvarvarande förband ställer däremot inte lika stora krav på nybyggnation. Med hänsyn till överskottet på utbildningsplatser är det inte osannolikt att en sådan åtgärd skulle kunna innebära besparingar på lång sikt. Utredningen påpekar dock att av ingenjör- och signalförbanden är det endast Norrlands signalbataljon (S 3) i Boden som till sin storlek ligger under vad utredningen anser bör vara riktvärden för truppslagen. Vidare skall varje förband f. n. betjäna två militärområden i fråga om utbildning och truppslagskompetens för mobiliserings- och krigsplanläggningsarbete m. m. Förbandens lokalisering är slutligen sådan att förbandsindragningar enligt utredningens bedömning skulle äventyra regionalpolitiska strävanden. Utredningen har av dessa skäl inte närmare granskat några alternativ till indragningar.

Fredsorganisationsutredningen förutsätter vid sina överväganden om trängtrupperna att Göta trängregemente (T 2) förläggs tillsammans med Skaraborgs regemente (P 4/Fo 35) i Skövde och att trängtruppernas kadett- och aspirantskola (TrängKAS) flyttas från Linköping till Skövde i enlighet med riksdagens beslut år 1974. Den sammanlagda tillgången på utbildningsplatser vid trängförbanden är något större än behoven. Ett mindre överskott på förlägningsplatser finns vid Svea trängregemente (T 1) och Skånska trängregementet (T 4). Tillgången på lämplig övningsmark är i huvudsak godtagbar.

Utredningen har vid sina studier av trängtruppernas fredsorganisation prövat möjligheterna att lägga ned ett etablissemang genom att omlokalisera verksamheten till andra förband med ledigt utrymme. I Skövde överges enligt planerna T 2:s etablissemang då förbandet samlokaliseras med P 4/Fo 35. Bland övriga trängförband är det enligt utredningen endast T 1, som till rimliga investeringskostnader och med besparingar som följd kan göras till föremål för en motsvarande åtgärd. T 1:s etablissemang i Linköping kräver förhållandevis omfattande upprustning för att behållas, vartill kommer att planerade vägbyggen vid ett genomförande kommer att kringgärda etablissemangen på ett sätt som enligt utredningens uppfattning delvis försvårar verksamheten. Antalet anställda vid T 1 uppgår till ca 185. Grundutbildningsstyrkan omfattar ca 630 värnpliktiga inkl. handräkningspersonal. Utredningen har beträffande T 1 övervägt två alternativ, varav det ena innebär att T 1 flyttas till Strängnäs och förläggs tillsammans med det infanteriförband som är avsett att bildas när pansarutbildningen vid Södermanlands regemente (P 10/Fo 43) upphör, medan det andra innebär att T 1 förläggs tillsammans med Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41) och A 1 i Linköping. Utredningen förutsätter härvid att förekommande kapacitetsöverskott i etablissemangen tas i anspråk samt att övningstruppen för infanteriets stridsskola (InfSS) förläggs till Kvarn.

Gemensamt för alternativen är att T 1:s utbildningsansvar minskas genom att viss del (ca 200 värnpliktiga) förs över till T 4. Härigenom begränsas behoven av nybyggnad för T 1:s del samtidigt som lediga platser i Hässleholm utnyttjas. Utbildningsbetingelserna i de båda alternativen bedöms av utredningen som likvärdiga.

Strängnäsalternativet medför olägenheter för främst personalen på T 1, som till huvuddelen måste byta bostadsort. Risken för icke önskvärda avgångar i samband därmed är stor. Enligt utredningens beräkningar kan dock med detta alternativ kostnaderna minskas med ca 55 milj. kr. under en 20-årsperiod eller ca 6 milj. kr. om året sedan flyttningen är genomförd, om det planerade infanteriförbandet inte tar i anspråk hela etablissemangets kapacitet.

Vid infanteriförbandet i Strängnäs kommer övergångsvis infanteri- och pansarutbildning att bedrivas blandat. Hur länge pansarutbildningen kommer att bedrivas är ännu osäkert. Allt tyder dock enligt utredningen på

att denna utbildning inte kommer att avvecklas förrän långt in på 1980-talet. I så fall försämras förutsättningarna för att flytta trängutbildning till Strängnäs. För det första ökar investeringsbehoven till sådan omfattning att alternativet knappast medför besparingar. För det andra är det tveksamt om etablissemnet medger en sådan utbyggnad. Utredningen anser därför att Strängnäs-alternativet bör avskrivas. I detta sammanhang framhåller utredningen att även om pansarutbildningen i Strängnäs minskar så att T 1 kan flyttas dit till rimliga kostnader, innebär en sådan flyttning att man frånhänder sig möjligheten att på sikt skapa en rationell infanteriutbildningsstyrka i Strängnäs.

I Linköpingsalternativet kan med de förutsättningar som utredningen anger ett kapacitetsöverskott av 480 plåtter skapas inom dubbeletablissementet I 4/Fo 41-A 1. Dessa kan utnyttjas av T 1. För enstaka funktioner anser utredningen dock att man kan tvingas godta mindre lämpliga lokallösningar. Den förutsatta överföringen av värnpliktiga till T 4 innebär enligt utredningen att ca 30 nya arbetstillfällen skapas i Hässleholm, medan ca 50 arbetstillfällen försvinner i Linköping. Denna sysselsättningseffekt bedöms som relativt obetydlig.

Alternativet innebär enligt utredningens beräkningar minskade kostnader om ca 90 milj. kr. under en 20-årsperiod eller ca 6 milj. kr. om året efter genomförd flyttning av T 1. Detta anses som lönsamt av utredningen. Med hänsyn till redovisade faktorer anser utredningen att T 1 bör förläggas tillsammans med I 4/Fo 41 och A 1 i Linköping.

Utredningen går därefter över till att samlat behandla frågan om organisationen för luftvärns- och pansarutbildning i Skåne och erinrar inledningsvis om de alternativ som i det föregående har redovisats för de olika truppslagen. Sammanfattningsvis innebär alternativen för pansartrupperna att pansarutbildningen vid P 2 och P 7/Fo 11 förs samman till P 7/Fo 11 och Revingehed, varvid P 2 dras in (alternativ C) eller att motsvarande utbildning förs samman till P 2 och Revingehed (alternativ D). Beträffande luftvärnet innebär alternativen att Lv 4 förläggs tillsammans med P 6/Fo 14 i Kristianstad (alternativ I) eller att Lv 4 flyttas till Ystad (alternativ K).

Utredningen har förutsatt att alternativen D och K inte skiljs åt, dvs. att P 7/Fo 11:s etablissement i Ystad används antingen som nu för pansarutbildning eller för luftvärnsutbildning. Med denna förutsättning är enligt utredningen två handlingsvägar öppna.

Antingen kan pansarutbildningen i Ystad avvecklas och Lv 4 flyttas dit (handlingsväg 1) eller P 2 läggas ned och Lv 4 flyttas till Kristianstad (handlingsväg 2).

Enligt utredningens ekonomiska beräkningar uppgår kostnadsminskningarna i handlingsväg 2 till ca 205 milj. kr. under en 20-årsperiod och medför en årlig besparing efter genomförandet om 16 milj. kr., medan handlingsväg 1 innebär en motsvarande effekt av 130 resp. 11 milj. kr. Utredningen framhåller dock att handlingsväg 2 medför investeringar i byggnader om

drygt 80 milj. kr. mot ca 55 milj. kr. i handlingsväg 1. Beträffande möjligheterna till ett snabbt och smidigt genomförande bedöms handlingsvägarna vara tämligen likvärdiga.

De ungefärliga direkta sysselsättningseffekterna (antal personår) beräknar utredningen enligt följande.

Ort	Handlingsväg 1	Handlingsväg 2
Malmö	-260	-260
Ystad	+ 50	+100
Revingehed	+100	+100
Hässleholm	+ 50	-300
Kristianstad	+ 20	+270
Utanför Skåne		+ 40

Utredningen framhåller beträffande Lv 4 att alternativet med flyttning till Ystad (handlingsväg 1) är att föredra i förhållande till handlingsväg 2, bl. a. av personal- och värnpliktssociala skäl. Vidare framhåller utredningen att vid jämförelse mellan infanteriutbildning (handlingsväg 1) eller luftvärnsutbildning (handlingsväg 2) som komplement till pansarutbildningen vid P 6 övervägande skäl talar för handlingsväg 1.

Sammanfattningsvis anser utredningen att handlingsväg 1 är att föredra. Visserligen bedöms de möjliga besparingarna i fredsorganisationens driftkostnader vara något större i alternativ 2 men alternativ 1 har enligt utredningens bedömning mindre nackdelar från samhällsekonomisk synpunkt. Återverkningarna på sysselsättningen i Hässleholm väger därvid tungt.

Utredningen föreslår därför när det gäller P 7/Fo 11 att pansarutbildningen avvecklas i Ystad och flyttas till Revingehed och Hässleholm. Utbildningen samordnas av chefen för P 2, varvid stabs- och trossutbildningen samlas till Hässleholm. Stridsfordonsutbildningen bör på lång sikt kunna samlas till Revingehed. Inledningsvis torde det dock enligt utredningens uppfattning vara lämpligt att behålla viss stridsfordonsutbildning i Hässleholm för att sprida investeringskostnaderna över en längre period. Vidare föreslår utredningen att infanteriutbildningen i Ystad flyttas till P 6/Fo 14 och att Lv 4 flyttas till Ystad och ingår i P 7/Fo 11. Utredningen förutsätter därvid att hemvärns- och frivilligavdelningen i Malmö, som ingår i P 7/Fo 11, behålls.

3.2.3 Överväganden rörande marinens och kustartilleriets förband

Antalet truppförband inom kustartilleriet uppgår till fem. Förbanden ligger i Härnösand, Vaxholm, Fårösund, Karlskrona och Göteborg. Tillgången på utbildningsplatser och övningsmark bedöms av utredningen som i huvudsak tillfredsställande. Utredningen har i Slutbetänkande del 1 framhållit att det

från utbildningssynpunkt vore önskvärt att öka kustartilleriförbandens värnpliktskontingent så att förbandsenheter som ingår i krigsorganisationen kan övas tillsammans under grundutbildningen. Därigenom borde även vissa stordriftsfördelar kunna uppnås. Grundutbildningskontingenten kan ökas vid de enskilda förbanden antingen genom att omfördela det totala utbildningsansvaret på ett minskat antal truppförband eller genom att behålla nuvarande antal truppförband och i stället öka kustartilleriets grundutbildningskontingent.

För att pröva förutsättningarna att minska antalet förband har utredningen närmare undersökt kustartilleriets verksamhet i Göteborg och Härnösand. Beträffande verksamheten i Göteborg har utredningen funnit att det inte är ekonomiskt motiverat att helt frigöra Älvsborgs kustartilleriregementes (KA 4) etablissemang i Göteborg. Bakgrunden härtill är bl. a. att utbildningen vid KA 4 till stor del är organiserad på skolor som är gemensamma för marinen eller centrala för kustartilleriet. Utbildningsanordningar för denna verksamhet saknas till stor del vid övriga truppförband. Dessutom saknas lämpliga alternativ för lokalisering av främst kustartilleriets radarskola. En nedläggning av KA 4 skulle enligt utredningens beräkningar öka fredsoorganisationens driftkostnader med ca 80 milj. kr. under en 20-årsperiod.

Inte heller en nedläggning av Härnösands kustartilleriregemente (KA 5) i Härnösand har bedömts ekonomiskt lönsam. Kostnaderna beräknas av utredningen öka med 40 milj. kr. under en 20-årsperiod. Utbildningsverksamheten fördelas om till i första hand Vaxholms kustartilleriregemente (KA 1) och Gotlands kustartilleriregemente (KA 3) vid en eventuell nedläggning. En grundförutsättning därvid har varit att etablissemangets huvuddel måste behållas för Norrlands kustartilleriförsvaret samt för värnpliktiga vid flygvapnet. En nedläggning bedöms av utredningen medföra sämre betingelser för utbildningen, bl. a. därför att försämrade kunskaper om norrlandskustens särdrag skulle bli följden. En utgångspunkt vid granskningen av förbandet har varit att antalet arbetstillfällen i Härnösand bör hållas uppe. En eventuell nedläggning av KA 5 borde därför kombineras med att Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) i Sundsvall flyttas till Härnösand. Det har dock inte visat sig ekonomiskt försvarbart att ersätta kustartilleriutbildningen i Härnösand med luftvärnsutbildning.

Utredningen har vidare prövat möjligheterna att öka kustartilleriets årliga utbildningskontingent från 3 050 till 3 450 värnpliktiga. En sådan åtgärd skulle göra det möjligt dels att rekrytera personal som har fått sin grundutbildning inom kustartilleriet till lokalförsvarensenheter i den fasta spärrbataljonens krigsorganisation, dels att grundutbilda förband som mera liknar krigsorganisationens. Ett sådant tillskott i grundutbildningskontingenten fordrar emellertid utbyggnad av kapaciteten vad beträffar förläggningsplatser m. m. Vakansläget beträffande yrkesbefäl är dessutom f. n. besvärande inom kustartilleriet. Utredningen anser dock att en begränsad utökning av grundutbildningskontingenten ger vissa fördelar när det gäller

kustartilleriförbandens sammansättning och utbildning. Om fredsorganisationens kapacitet behöver ökas ut talar ekonomiska skäl i varje fall inte mot att en del av ökningen läggs på kustartilleriet.

Utredningen har också lagt vissa synpunkter på lokaliseringen av kustartilleriets enheter i Karlskrona. Lokaliseringen av de marina enheterna är f. n. splittrad. Enligt utredningens mening bör man på lång sikt sträva efter att föra ihop kustartilleriets delar lokalmässigt. Det bör dock ankomma på chefen för marinen att studera denna fråga, bl. a. med avseende på besparingsmöjligheterna.

Utredningen har således inte funnit anledning att föreslå några förändringar i kustartilleriets utbildningsorganisation.

3.2.4 Ytterligare samordning av förbandsproduktionen m. m.

Utredningen redovisar inledningsvis de åtgärder som hittills har vidtagits för att samordna verksamheten på lokal nivå inom armén, dvs. genomförandet av projekt OLLI. I stort sett innebar införandet av den s. k. OLLI-organisationen att försvarsområdesstaberna organisatoriskt samordnades med ett fredsförband inom försvarsområdet. Härutöver centraliserades mobiliseringsverksamheten inom resp. försvarsområde (med några undantag) till den sammanslagna myndigheten – försvarsområdesregementet. Detta fick också ett övergripande ansvar för verkställande förvaltning inom försvarsområdet. Förband utanför försvarsområdesregementet blev i princip rena utbildningsförband, dvs. utan mobiliseringsansvar. Stabstjänst och förvaltning avpassades till de ändrade ansvarsförhållandena. I garnisonsorter med mer än ett förband blev förvaltningsresurserna gemensamma för förbanden. Beslut har även fattats att inom Visby garnison föra över mobiliserings- och förvaltningsansvaret från arméförbanden till staben för Gotlands militärkommando (MKG).

Den nya organisationen utvärderas f. n. Från flera håll har framförts att OLLI-organisationen inte är ett slutmål. Införandet av OLLI ses i stället som ett första steg mot ytterligare samordning för att göra organisationen mer rationell. Försvarets fredsorganisationsutredning framhöll i Slutbetänkande del 1 att fredsutbildningen alltjämt bör vara organiserad truppslagsvis, men att regementenas verksamhet ytterligare borde samordnas på orter där flera regementen är stationerade.

Ett problem inom arméns utbildningsverksamhet är enligt utredningen att tillgången på utbildningsbefäl är knapp. Omfördelning av militär personal från administrativ tjänst till utbildningsarbete måste därför prövas. Samtidigt är det nödvändigt att minska fredsorganisationens kostnader och personalbehov. Utredningen har konstaterat vissa problem som har direkt samband med OLLI-strukturen. Sålunda finns det t. ex. enligt utredningen varken inom en garnison eller inom ett försvarsområde med två eller flera förband ett

samlat ansvar för förbandsproduktionen. Inom ett försvarsområdesregemente är dessutom fördelningen av uppgifter mellan regementschefen och utbildningschefen oklar. Utbildningsregementen som inte tillhör infanteriet eller pansartrupperna är oftast utbildningsansvariga för krigsförband som tillhör annan mobiliseringsmyndighet än det egna försvarsområdets. Detta kräver samverkan med mobiliseringsmyndigheter inom andra försvarsområden och militärområden och kan medföra samordningsproblem. Vidare konstaterar utredningen att OLLI-organisationen innebär att den myndighet inom ett försvarsområde eller en garnison med mer än ett regemente som har de verkställande resurserna för stödproduktionen (försvarsområdesregementet) varken har hela ansvaret för resursernas rationella utnyttjande eller ansvaret för all utbildning som påverkas av resurstilldelningen. Utredningen anser vidare att det bör vara möjligt att uppnå besparingar genom att i ökad utsträckning samutnyttja de resurser för personaltjänst, expeditionstjänst, drift av utbildningsanordningar m. m. som finns vid förbanden.

Med hänsyn härtill anser utredningen att utvecklingen bör inriktas mot rationellare förbandsproducerande enheter som hålls samman av en enda administration. Därvid kan militär personal föras över från administrativ tjänst till utbildningsarbete inom det egna förbandet. De förbandsproducerande enheterna kan organiseras inom en garnison eller ett försvarsområde. Enligt utredningens bedömning bör högst tre utbildningsmyndigheter slås samman till ett förband. Avstånden mellan dem får dock inte vara för stora. Utredningen anser vidare att de enheter som läggs samman kan ligga kvar i sina nuvarande etablissemang. Utredningen finner att en sådan förändring skulle innebära en rationellare produktionsledning och vissa personalbesparingar bland den civila personalen samt göra det möjligt att föra över viss militär personal till utbildningsverksamhet. Omorganisationen bedöms kräva små nyinvesteringar.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att överbefälhavaren får i uppdrag att pröva en sådan vidareutveckling av OLLI-organisationen. De utbildningsregementen som inte berörs av detta och som har egna verkställande förvaltningsorgan föreslås behålla sin nuvarande organisation. Vidare föreslår utredningen att riksdagen beslutar att slå samman Gotlands regemente (P 18), Gotlands artilleriregemente (A 7) och Gotlands luftvärnsbataljon (Lv 2) i Visby till ett arméregemente enligt de förslag som utredningen tidigare har lagt fram om fredsorganisationen på Gotland (delbetänkande 10). Utredningen anser dock att förbanden bör ligga kvar i nuvarande etablissemang tills frågan om anskaffning av erforderlig övningsmark har lösts. Utredningen anför härvidlag att P 18:s behov av ytterligare övningsmark för utbildning av pansarförband måste tillgodoses och att detta bör ske utan vidare dröjsmål. I annat fall måste man enligt utredningen undersöka om inte utbildningsorganisationen i Visby bör minska, t. ex. genom förläggning av pansarutbildningen till fastlandet.

3.2.5 Genomförande av utredningens förslag

De förslag som har redovisats i det föregående måste enligt utredningen genomföras skyndsamt för att besparingarna inom rimlig tid skall kunna användas till åtgärder som ger direkt effekt i krigsorganisationen. Genomförandetiden bör göras kort med hänsyn dels till att man då kan undvika byggnadsåtgärder vid de kasernetablisement som enligt förslaget skall avvecklas, dels till att verksamhetens resultat försämrats vid berörda förband under tiden mellan beslut och genomförande. Allmänt sett bör sådana byggnadsåtgärder som oundgängligen behövs för att flytta verksamhet och frigöra etablisement enligt utredningen ges företräde, medan övriga byggnadsåtgärder bör anstå till senare.

Förslaget om pansarutbildningens lokalisering i Skåne bör enligt utredningens uppfattning genomföras på ett sådant sätt att luftvärnsutbildningen tidigt bereds plats i Ystad. Utbildningen av stabs- och trossdelar i pansarförbanden förutsätts därvid samlas till Skånska dragonregementet (P 2) i Hässleholm medan viss stridsfordonsutbildning inledningsvis bör behållas där. Erforderlig utbyggnad av Revingehed bedöms därigenom kunna begränsas till en början och vara klar först under budgetåret 1981/82 så att flyttningen av Skånska luftvärnsregementet (Lv 4) från Malmö kan ske under budgetåret 1982/83. Indragningen av Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) bör ske så att omfördelningen av luftvärnsförbandens utbildningsansvar kan göras i ett sammanhang. Flyttningen av Lv 4 från Malmö till Ystad bör föregå indragningen av Lv 5 liksom en eventuell flyttning av arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola (RMS) till Östersund. Lv 5 bedöms kunna dras in under budgetåret 1983/84.

Utredningen föreslår att planerad flyttning av trängtruppernas kadett- och aspirantskola (TrängKAS) från Linköping till Skövde ges förtur så att Svea trängregementes (T 1) etablisement i Linköping kan frigöras tidigt. Erforderlig byggnation för att samlokalisera förbanden i Linköping bedöms då kunna vara genomförd under budgetåret 1983/84. Förutsättningarna för att genomföra de diskuterade förbättringarna av övnings- och skjutfält bör klarläggas i så god tid att eventuella ytterligare förändringar i fredsorganisationen kan genomföras före budgetåret 1984/85. Arbetet med att pröva vidareutvecklingen av OLLI-organisationen inom armén bör bedrivas i sådan takt att huvuddelen av åtgärderna kan genomföras samtidigt med de övriga förändringarna. Utredningen anser vidare att åtgärder som syftar till att genomföra förslagen i än snabbare takt bör övervägas.

Investeringskostnaderna för att utöka kapaciteten vid vissa etablisement så att förslagen kan genomföras uppgår enligt utredningens beräkningar till 115 milj. kr. Härvid förutsätts att aktuella etablisement dessutom förnyas enligt nu gällande generalplaner. Vissa av åtgärderna enligt generalplanerna är nödvändiga för att genomföra förslagen och måste därför prioriteras.

Kostnaden för dessa åtgärder uppgår till 160 milj. kr. Mot bakgrund av att vissa sådana generalplaneåtgärder redan har planerats in och att vissa investeringsobjekt kan utgå till följd av förslagen återstår ett behov av ytterligare medel på totalt 95 milj. kr. De investeringsmedel som har lagts in i gällande planer beräknas av utredningen vara tillräckliga för att genomföra förslagen fram t. o. m. budgetåret 1981/82. Drygt 30 milj. kr. för år måste dock planeras in för budgetåren 1982/83–1984/85. Härutöver beräknas ca 20 milj. kr. behövas under genomförandeperioden för att täcka kostnader för flyttning och avveckling av personal.

Den sammanlagda besparingen har av utredningen beräknats till 340 milj. kr. under en 20-årsperiod, vilket motsvarar ett nuvärde på 110 milj. kr.

Utredningens förslag om nedläggning och samordning av förband innebär att ca 650 anställda måste placeras om. Ca 70 militära och civilmilitära tjänster utgår ur organisationen. Den personal som berörs av detta bör enligt utredningens bedömning kunna placeras om på vakanta tjänster. Behovet av civil personal minskar med drygt 100 personår. Personalminskningen förutsätts kunna genomföras inom ramen för naturlig avgång.

Utredningen framhåller att det är viktigt att de förband som ges ökade utbildningsuppgifter får ett motsvarande tillskott av befälspersonal för att det redan allvarliga vakansläget bland militär personal inte ytterligare skall försämrats. Den personal som placeras om bör enligt utredningen beredas tillfälle att medverka i detaljplaneringen av genomförandet. Omflyttning medför besvärliga problem för de berörda, varför åtgärder bör vidtas för att underlätta personalens omställning. Vid omorganisationer gäller att äldre civil personal f. n. har möjlighet att frivilligt lämna sin tjänst med rätt till årlig ersättning. Utredningen ifrågasätter om inte denna rättighet bör utvidgas att i samband med förbandsnedläggningar o. d. även gälla för militär och civilmilitär personal.

4 Remissinstanserna

4.1 Slutbetänkande del 1

Överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna och försvarets materielverk biträder i stort de principiella grunder för fredsorganisationsutredningens fortsatta överväganden som utredningen har framfört. *Chefen för flygvapnet och försvarets materielverk* förutsätter dock att utredningens delbetänkande nr 9 (Ds Fö 1973:2) gäller för flygvapnet. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser att vissa av de förutsättningar som utredningen har arbetat med i fråga om dels den allmänna värnplikten, dels förbandsproduktionsledningen på central och högre regional nivå är för snäva i ett 15–20-årigt perspektiv. Institutet anser också att mer långtgående besparingsåtgärder än de föreslagna borde övervägas av utredningen. I ett långt perspektiv bör enligt institutet prövas om inte en koncentration av investeringar till speciella objekt kan ge

rationaliseringsvinster. *Försvarets personalnämnd, statens personalnämnd* och *arbetsmarknadsstyrelsen* betonar den hänsyn som måste tas till personal- och sysselsättningsfrågor vid omlokaliseringar och nedläggningar.

LO har ingen erinran mot de allmänna principer som fredsorganisationsutredningen föreslår. *TCO-S* och *SACO/SR* anser att följderna för de anställda bör få stort inflytande på fredsorganisationens framtida utformning. Även tidsplaneringen av förändringarna är betydelsefull. *TCO-S* menar att omstruktureringar bör göras så att byte av bostadsort så långt möjligt undviks. *SACO/SR* anser att det före en diskussion om samordning och förbandsindragningar bör undersökas om ett avtalsenligt fullföljande av pensionsåldershöjningen därvid äventyras.

Vad gäller de mera konkreta överväganden och förslag som fredsorganisationsutredningen redovisar i fråga om utbildningsorganisation, markfrågor, samhällsplanering m. m. kan sammanfattningsvis sägas att samtliga remissinstanser utom försvarets rationaliseringsinstitut framför synpunkter som har den innebörden att de besparingsmöjligheter som pekas ut av utredningen begränsas.

Överbefälhavaren anser att frågan om behov av mark har behandlats förtjänstfullt av utredningen. *Försvarets rationaliseringsinstitut* menar att markfrågan bör komma i förgrunden när det gäller fredsorganisationens framtida utformning, särskilt i fråga om armén. Institutet menar att ökad användning av simulatorer och ändrade in- och uttryckningstider för att minska markbehoven bör prövas. Förband bör läggas ned där mark inte kan skaffas på rimliga villkor. Mindre fält och läger bör enligt institutet avvecklas.

Fredsorganisationsutredningens förslag hur de ökande markbehoven bör tillgodoses möter inga invändningar från remissinstanserna. Vad gäller markanskaffningsprocessen kommer i remissvaren fram att berörda lantbruksnämnder, länsstyrelser och kommuner bör komma in i bilden på ett tidigt stadium.

Fredsorganisationsutredningens synpunkter på försvarets fastighetsnämnd biträds i stort av remissinstanserna. *Lantbruksstyrelsen* hävdar att styrelsen bör vara representerad i nämnden. Dock bör inte, som utredningen föreslår, lantbruksnämndernas instruktion ändras.

Utredningens förslag att ersättningsmark för jordbruk bör skaffas från bl. a. domänverket får enligt *försvarets fastighetsnämnd* inte innebära att undermåliga domänenheter skapas. *Domänverket* avvisar bestämt utredningens förslag på denna punkt. Verket anser sig inte böra ha någon särställning när det gäller att skaffa ersättningsmark.

De synpunkter som utredningen för fram om tillträde till försvarets mark, skötsel av marken m. m. biträds av remissmyndigheterna.

Med anledning av fredsorganisationsutredningens överväganden om arméns utbildningsorganisation efterlyser *chefen för armén* principer för en fortsatt garnisonssamordning. En samordning på orter med flera regementen

kommer enligt chefen för armén att ge relativt begränsade vinster. Mot bakgrund av redan genomförd omorganisation på lägre regional och lokal nivå (OLLI) kan personalbesparingar i fortsättningen uppnås företrädesvis genom förbandsindragningar. *Försvarets rationaliseringsinstitut* stöder däremot tanken på en samordning garnisonsvis och hävdar att samordningen bör gå längre än till garnison. Institutet menar också att ett system med tre grundutbildningskontingenter på två år bör provas. De storlekar på utbildningsförbanden som utredningen förslår är enligt *chefen för armén* principiellt riktiga. *Försvarets rationaliseringsinstitut* delar denna åsikt och uttalar att de föreslagna storlekarna innebär möjligheter att minska antalet utbildningsförband. Vad gäller tillgången på förlägningsplatser framhåller ett par remissinstanser att det överskott som utredningen har kommit fram till är för högt beräknat. *SACO/SR* hävdar att utredningen inte bör överväga förbandsnedläggningar och omdispositioner av grundutbildningskontingenten som besparingsmetod.

Fredsorganisationsutredningens uppfattning att försvaret bör stödja regionalpolitiska strävanden möter invändningar från *chefen för flygvapnet* som anser att regionalpolitiska faktorer bör bli mindre avgörande vid en eventuell fortsatt minskning av fredsorganisationen. *Statens personalnämnd* och *arbetsmarknadsstyrelsen* stöder tanken att avveckling av förband med stor betydelse för sysselsättningen bör undvikas.

4.2 Slutbetänkande del 2

4.2.1 Allmänt

Alla remissinstanser utom *LO* delar i allt väsentligt de utgångspunkter som fredsorganisationsutredningen har angett som bakgrund till sina förslag och kan i stort biträda förslagen. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser dock att utredningen vid tillämpningen av sina direktiv mer ingående borde ha prövat möjligheterna att begränsa behoven av mark för övnings- och skjutfält. *Chefen för armén* och *försvarets fastighetsnämnd* understryker att de förslag som utredningen har lagt fram är behäftade med färre nackdelar än övriga redovisade alternativ. *LO* anser att utredningens förslag innebär så betydande förändringar från bl. a. personal- och värnpliktssynpunkt att de blygsamma kostnadsbesparingarna inte motiverar en så omfattande omlokalisering och avveckling som föreslås. Med hänsyn till detta kan *LO* inte tillstyrka att Skånska luftvärnsregementet (Lv 4), Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) och Södra skånska regementet (P 7) läggs ned.

Fredsorganisationsutredningens uppfattning att de redovisade ekonomiska kalkylerna har karaktär av överslagsberäkningar understryks av bl. a. *försvarets rationaliseringsinstitut* som dock anser dem vara rimliga. *Chefen för armén* anser dem vara behäftade med många osäkerheter och har med beaktande av vissa ytterligare faktorer genomfört egna beräkningar. Resultatet

taten av dessa har dock inte fört med sig att arméchefen ifrågasätter utredningens förslag till förbandsflyttningar och nedläggningar. Arméchefen påpekar härutöver att vissa faktorer som inte direkt kan mätas i pengar måste tillmätas vikt i sammanhanget. Sålunda beräknas ett bortfall av 50 befäl innebära en kostnad av minst 10 milj. kr. om hänsyn tas till utbildningskostnaderna.

4.2.2 Armén

Utredningens bedömning att ett nytt skjutfält bör kunna anskaffas för Värmlands regemente (I 2) och att förbandet därför skall vara kvar i Karlstad delas av *överbefälhavaren, chefen för armén, försvarets rationaliseringsinstitut, länsstyrelsen i Värmlands län* samt *Filipstads* och *Karlstads kommuner*. Beträffande skjutfältsfrågan menar kommunerna att de inte har någon erinran mot att ett område vid Horssjön förvärvas och bebyggs. *Länsstyrelsen i Värmlands län* bedömer att skjutfältsfrågan kan lösas relativt snabbt.

Förslaget att Hallands regemente (I 16) skall vara kvar i Halmstad och utredningens bedömning att förbandets behov av övningsmark därvid bör tillgodoses delas av *överbefälhavaren, chefen för armén, länsstyrelsen i Hallands län* och *Halmstads kommun*. När det gäller behovet av övningsmark anser *Laholms kommun* att det är av betydelse för länet att I 16 behålls. Kommunen motsätter sig därför inte en vidare utredning om skjutfältets lokalisering. Detta gäller dock under förutsättning att utredningen beaktar bl. a. möjliga inskränkningar av ytvidden på skjutfältsområdet och att skogs- och jordbrukare erbjuds ersättningsmark.

Försvarets rationaliseringsinstitut framhåller att betydande investeringar visserligen har gjorts eller påbörjats vid I 16 efter den tidpunkt som utredningen har lagt till grund för sina beräkningar. Osäkerheten är dock stor om och till vilka kostnader godtagbara utbildningsbetingelser kan anordnas. Härtill kommer osäkerheten om konsekvenserna för InfKAS av ett kommande beslut om ny befälsordning. Institutet menar att det anförda talar för att iaktta återhållsamhet i fråga om investeringar vid I 16 till dess att större klarhet om förutsättningarna har nåtts.

Utredningens förslag att Smålands artilleriregemente (A 6) bör vara kvar i Jönköping under förutsättning att Skillingaryds skjutfält förbättras biträds av bl. a. *överbefälhavaren* och *chefen för armén*, som också anser det vara nödvändigt att förbättra utbildningsbetingelserna för berörda artilleriförband genom att Skillingaryds skjutfält byggs ut. *Chefen för armén* framhåller dessutom att behovet av att utvidga skjutfältet för Wendes artilleriregemente (A 3) och för repetitionsutbildning av artilleriorganisationen i södra Sverige kvarstår även om A 6 läggs ned. Beträffande en utbyggnad av Skillingaryds skjutfält anser *länsstyrelsen i Jönköpings län* att det bör klarläggas om en sådan är nödvändig för en fullgod artilleriutbildning i södra Sverige eller för att A 6 skall behållas. Även *värnpliktsverket* understryker betydelsen av att A 6 behålls, främst för att undvika försämrade värnpliktssociala förhållanden.

Vaggeryds och Jönköpings kommuner delar inte utredningens uppfattning att en utvidgning av Skillingaryds skjutfält är nödvändig för A 6:s fortbestånd och förordar därför att förbandet får vara kvar i Jönköping. Liknande synpunkter framförs av SACO/SR som anser att andra skäl än skjutfältsfrågan måste få avgörande inflytande om A 6 skall läggas ned och framhåller att några sådana skäl inte tycks finnas. Beträffande de alternativ till en nedläggning av A 6 som utredningen redovisar anser *chefen för armén* att inte något av alternativen visar en sådan lönsamhet att det bör genomföras. Jönköpings kommun framhåller att en nedläggning av A 6 inte kan motiveras av besparingsskäl, eftersom de negativa konsekvenserna ur bl. a. sysselsättnings- och kommunalekonomisk synvinkel skulle drabba kommunen hårt.

Försvarets rationaliseringsinstitut ifrågasätter om inte A 6 bör läggas ned och Skillingaryds skjutfält behållas med nuvarande storlek. Institutet anser vidare att förutsättningarna för merutnyttjande av befintliga skjutfält i Villingsberg och Älvdalen måste undersökas närmare när det gäller uppställning av material för att minska behovet av materieltransporter i samband med övningar. Älvdalens kommun och länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att artilleriskjutskolans övningstrupp bör rycka in till Trängslet, eftersom skjutfältet därigenom skulle utnyttjas effektivt samtidigt som 150 nya arbetstillfällen skulle lösa en stor del av sysselsättningsproblemen i Älvdalen. Därför förordas att minst en utbildningsbataljon förläggs till Älvdalsfältet året runt och att anläggningarna efter hand byggs ut till normal fredsförbandsstandard och kapacitet.

Förslaget att lägga ned Lv 5 måste enligt *överbefälhavaren* och *chefen för armén* bedömas negativt från operativa utgångspunkter men får godtas främst av besparings- och rationaliseringsskäl. En nedläggning av Lv 5 framstår vid en samlad bedömning som mindre ogynnsam än det andra minskningsalternativ som har utretts i fråga om luftvärnet, nämligen en nedläggning av Göta luftvärnsregemente (Lv 6). Sålunda hävdar arméchefen att eftersom det är ekonomiskt lönsammare att lägga ned Lv 5 än Lv 6, och Lv 6 har garanterats nuvarande utbildningsbetingelser, bör i första hand Lv 5 komma i fråga för nedläggning. Chefen för armén biträder också uppfattningen att en nedläggning av Lv 5 från personalsynpunkt totalt sett är mindre ogynnsam än en nedläggning av Lv 6. Göteborgs kommun vitsordar utredningens uppfattning att kommunen inte behöver Lv 6:s mark på Kviberg under den närmaste 20-årsperioden. Sisjöns skjutfält är dock av intresse för bostads- och friluftssändamål. Kommunen förutsätter att frågan prövas i särskild ordning, om annan lämplig mark kan anskaffas. Mölndals kommun anför att fältet i kommunens planeringsarbete har förutsatts ligga kvar i avvaktan på pågående utredning om ersättningsmark.

Luftvärnsförband måste dock enligt *överbefälhavaren* kunna mobiliseras och repetitionsutbildas inom Nedre Norrlands militärområde (milo NN). Bl. a. därför bör Åstöns skjutfält behållas och större del av grundutbildnings-

kontingenten än utredningen har föreslagit förläggas till Luleå luftvärnsregemente (Lv 7). Sistnämnda uppfattning delas av *länsstyrelsen i Norrbottens län*. Förvaltningsansvaret för Åstöns skjutfält bör enligt *chefen för armén* övertas av Västernorrlands regemente (I 21/Fo 23). *Fortifikationsförvaltningen* och *försvarets rationaliseringsinstitut* godtar förslaget att lägga ned Lv 5. Rationaliseringsinstitutet menar att nedläggningen bör kunna påbörjas redan under de närmaste budgetåren. Även *försvarets personalnämnd* och *arbetsmarknadsstyrelsen* godtar en nedläggning men betonar behovet av särskilda insatser för omplacering m. m. och av en utbyggnad av arbetsmarknaden i Sundsvallsområdet. *Värnpliktsverket* pekar på de värnpliktsociala nackdelarna av en nedläggning av Lv 5. Verket kan dock inte enbart av detta skäl avstyrka utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län motsätter sig bestämt att Lv 5 läggs ned. De ekonomiska och sysselsättningsmässiga konsekvenserna av en förbandsnedläggning är enligt länsstyrelsen större i Sundsvallsregionen än vad de skulle vara i Göteborgsregionen. Det råder inte någon konkurrens om mark mellan försvaret och civila intressen i Sundsvall. En nedläggning av Lv 5 skulle innebära värnpliktsociala nackdelar, ökade kostnader för värnpliktsresor och försämrade befälsrekrytering. Länsstyrelsen hänvisar också till personalens, de värnpliktigas och frivilligorganisationernas starka uppslutning kring Lv 5. Länsstyrelsen anser sig inte heller kunna godta att Sundsvallsområdet förlorar den grundberedskap som Lv 5 svarar för. Även *Sundsvalls kommun* motsätter sig att Lv 5 läggs ned och gör invändningar mot utredningens uppfattning i fråga om besparingsmöjligheterna, svårigheterna att utvidga övningsområdet på Södra Stadsberget, byggnadsbeståndets skick vid Lv 5 och möjligheterna att utbilda fler värnpliktiga vid förbandet. Liksom länsstyrelsen i Västernorrlands län och Sundsvalls kommun motsätter sig LO att Lv 5 läggs ned. *SACO/SR* uttrycker stor tveksamhet inför nedläggningsförslaget och menar att operativa, värnpliktsociala, personal- och utbildningsmässiga skäl talar för att Lv 5 behålls. Personalen vid Lv 5 drabbas enligt *TCO-S* hårdast av utredningens olika förslag till strukturrationalisering inom armén. Om Lv 5:s etablissemang i Sundsvall av besparingsskäl måste överges bör sådana lösningar sökas som ger minsta negativa effekt för personalen och orsakar minsta möjliga förtidsavgångar. *TCO-S* föreslår därför att utbildning av luftvärnsförband för Nedre Norrlands militärområdes behov behålls och förläggs till NK/KA 5 och Åstön.

Tanken att vid ett bibehållande av Lv 6 låta arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola ligga kvar i Göteborg biträds av *överbefälhavaren* och *chefen för armén* liksom av *försvarets rationaliseringsinstitut* och *SACO/SR*, men stöds inte av *Östersunds kommun*.

Utredningens förslag att förlägga Svea trängregemente (T 1) i Linköping tillsammans med Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41) och Svea artilleriregemente (A 1) biträds i huvudsak av *överbefälhavaren*, *chefen för armén* och *försvarets rationaliseringsinstitut*. Institutet anser att det är fördelaktigt med ett

längre tidsperspektiv när det gäller att föra samman förbanden eftersom utredningens förslag till samförläggning kan skapa problem, om inte nuvarande ansvarsfördelning mellan berörda lokala myndigheter ändras i vissa avseenden. Strävan bör dock enligt institutet vara att så snart förhållandena medger genomföra utredningens förslag.

Linköpings kommun finner det inte samhällsekonomiskt försvarbart att lägga ned ett etablissemang som nyligen har rustats upp utan anser att man bättre borde utnyttja de resurser som finns vid T 1 genom att öka utbildningskontingenten. Kommunen anser vidare att utredningens förslag till samlad lokalisering kräver nybyggnad av kaserner och därför inte medför de besparingar som har förutsatts. Den senare meningen biträds av *länsstyrelsen i Östergötlands län*.

Utredningens värdering av kaserner och lokalbehov vid T 1 ifrågasätts av *SACO/SR* som menar att det är tveksamt om det kan bli någon ekonomisk vinst, eftersom investeringsbehovet torde bli större än beräknat. Organisationen anser därför att utredningens förslag nogga bör prövas innan beslut om samlad lokalisering fattas.

Förslaget att genom flyttning av Lv 4 inordna förbandet i P 7/Fo 11 biträds i stort av bl. a. *överbefälhavaren* och *chefen för armén*. Båda remissinstanserna ser det som en fördel att man därvid kan behålla tre mobiliseringsmyndigheter i Skåne, även om kuppförsvärsberedskapen i Malmö går ned. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* samt *Malmö* och *Ystads kommuner* motsätter sig förslaget. Länsstyrelsen anser att beslut i frågan bör anstå till dess att en samlad bedömning kan göras i samband med nästa försvarsbeslut. Utredningens uppfattning att framtiden för Falsterbo skjutfält ter sig oviss tillbakavisas med skärpa av *Malmö kommun* liksom uppfattningen att övningsbetingelserna i övrigt för Lv 4 på grund av konkurrens om mark skulle vara osäkra i framtiden. Den senare meningen biträds av *försvarets fastighetsnämnd* och *fortifikationsförvaltningen* som anser att markproblemen har överskattats. Ämbetsverket hävdar dock att Ystad är väl så lämpat för luftvärnsutbildning som Malmö och finner därför ingen anledning att motsätta sig förslaget.

Försvarets rationaliseringsinstitut menar att utredningen i detta sammanhang borde ha omprövat behovet att utnyttja Falsterbo skjutfält. Beträffande den beräknade ekonomiska vinsten av flyttningen hävdar *Malmö kommun* att den ter sig alltför obetydlig för att motivera så stora åtgärder som en förbandsflyttning. Kommunen påpekar vidare att man har haft en sämre sysselsättningsutveckling än riket i övrigt, varför även regionalpolitiska skäl kan anföras mot flyttningen. Kommunen menar slutligen att även det förhållandet att endast 10 % av de värnpliktiga vid Lv 4 är bosatta mer än fem mil från Malmö tillsammans med Lv 4:s goda rekrytering i Malmö motiverar att förbandet inte flyttas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län delar kommunens synpunkter och anser dessutom att utredningen i sitt förslag till ändring av fredsorganisationen

inom länet har tagit liten hänsyn till de mål som utredningen säger sig ha fäst stor vikt vid under sina överväganden. Någon analys av eller redogörelse för de regionalpolitiska konsekvenser som utredningen enligt sina tilläggsdirektiv skall ta hänsyn till har enligt länsstyrelsen inte redovisats i betänkan- det. Länsstyrelsen har för sin del genomfört en revidering av utredningens kalkyler och anser att ett alternativ där Lv 4 behålls i Malmö under vissa förutsättningar blir ca 10 milj. kr. förmånligare från lönsamhetssynpunkt än det alternativ som förordas av utredningen.

Både *chefen för armén* och *Malmö kommun* påpekar att frivilligorganisa- tionernas verksamhet i Malmö kan försvåras när man inte längre får stöd av ett fredsförband på platsen.

Ystads kommun redovisar tidigare planer att bl. a. genom lokalisering av pansartruppernas kadett- och aspirantskola till Ystad bygga upp ett "storför- band" för pansarutbildning och anser att denna utbildning i Ystad bör behållas och utvecklas. Om utredningens förslag genomförs befarar kommunen att många anställda vid P 7 kommer att flytta till Revingehed eller Hässleholm, medan huvuddelen av de anställda vid Lv 4 bor kvar i Malmö. Om detta blir fallet skulle förslaget innebära en negativ sysselsätt- ningseffekt för kommunen.

Länsstyrelsen i Kristianstads län understryker med skärpa betydelsen av att Skånska dragonregementet (P 2) i Hässleholm behålls och anser att strids- fordonsutbildningen där inte bör förläggas till Revingehed utan behållas i Hässleholm. Liknande synpunkter framförs av *Hässleholms kommun*. Även *SACO/SR* motsätter sig med stöd av *chefen för armén* den av utredningen föreslagna uppdelningen av utbildningsansvaret för pansarförband och anser bl. a. att förslaget kan leda till oklara och komplicerade ledningsförhållanden. *SACO/SR* hävdar att förslaget med nuvarande principer för utnyttjande av personal skulle innebära sådana flyttningar för militär personal som inte kan godtas. *Överbefälhavaren* förklarar sig villig att tillsammans med *chefen för armén* och *militärbefälhavaren för Södra militärområdet* klargöra lednings- och ansvarsförhållandena för pansarförbanden, vilka ter sig oklara i utred- ningens förslag.

4.2.3 Marinen

I anslutning till utredningens diskussion om möjligheterna att för en rationellare drift antingen minska antalet utbildningsförband eller öka grundutbildningskontingenten inom kustartilleriet framhåller *överbefälha- varen* att han i planeringen utgått från att en minskning av marinens fredsorganisation av besparingsskäl är nödvändig och måste ske. *Överbefäl- havaren* förutsätter att utredningen i ett senare betänkande närmare kommer att behandla marinens fredsorganisation. Det gör även *försvarets rationalise- ringsinstitut* som därför föreslår att utredningens förslag i dessa delar t. v. inte föranleder någon statsmakternas åtgärd.

Chefen för marinen biträder utredningens överväganden om minskning av antalet truppförband mot bakgrund av det underlag som har utgjort grund för utredningens ställningstaganden. Ett flertal utredningar har dock enligt marinchefen visat att några ekonomiska vinster inte kan erhållas genom att flytta enbart grundutbildning. Investeringsbehoven i Karlskrona till följd av en flyttning av Älvsborgs kustartilleriregemente (KA 4) från Göteborg eller en minskning av förbandet kan emellertid av olika skäl komma att begränsas och sådana åtgärder därmed bli mindre olönsamma än vad utredningen har räknat fram.

Chefen för marinen biträder vidare utredningens överväganden i fråga om de effekt- och utbildningsmässiga fördelarna med att öka kustartilleriets grundutbildningskontingent med ca 400 man. Den utbyggnad av förläggningsplatser m. m. som behövs för en utökad grundutbildning vid kustartilleriet kan dock inte komma till stånd utan att full ekonomisk kompensation erhålls. *Chefen för armén* anser för sin del att det varken finns krigs- eller fredsorganisatoriska motiv för att föra över 400 värnpliktiga från armén till kustartilleriet. Liknande synpunkter framförs av *värnpliktsverket*.

4.2.4 Ytterligare samordning av förbandsproduktionen

Med anledning av utredningens förslag om ytterligare samordning på lägre regional och lokal nivå genom att bilda garnisonsförband och försvarsområdesförband uttalar *överbefälhavaren* och *försvarets materielverk* att en ökad samordning av produktionen mellan olika myndigheter både inom och mellan försvarsgrenarna bör prövas ytterligare. *Chefen för armén* förklarar sig beredd att vidta fortlöpande åtgärder för att ta till vara de ytterligare samordnings- och besparingsmöjligheter som finns inbyggda i OLLI-organisationen, exempelvis stödproduktion samt viss befattningsutbildning och befälsutbildning. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser att en samordning enligt det skisserade förslaget bör innebära förbättringar vad gäller en effektiv samordning av arméns verksamhet.

Nyssnämnda remissmyndigheter framför dock invändningar mot förslaget att *överbefälhavaren* – biträdd av försvarets centrala myndigheter – ges i uppdrag att pröva en vidareutveckling av OLLI-organisationen och komma med förslag till detaljorganisation för samordnade garnisons- och försvarsområdesförband. *Överbefälhavaren* och *chefen för armén* anser det tveksamt om stora besparingar kan erhållas genom organisationsförändringar av generell art, vilka utreds och beslutas centralt. Regionala och lokala chefer bör enligt principerna i försvarets planerings- och ekonomisystem få vidta åtgärder för att höja effektiviteten och göra besparingar. Arbetet pågår för övrigt redan för att pröva ytterligare samordning inom garnisonsorter. Det fortsatta arbetet bör ske under *överbefälhavarens* ledning med utredningens allmänna synpunkter som en del av underlaget härför. *Chefen för armén* anser inte att utredningens detaljöverväganden är tillräckligt underbyggda för att

läggas till grund för något beslut om eller ens inriktning av den fortsatta utvecklingen av OLLI-organisationen. *Försvarets rationaliseringsinstitut* finner för sin del att det i första hand bör ankomma på programmyndigheten att vidta eller förslå åtgärder avseende OLLI-organisationen. *Försvarets materielverk* understryker vikten av att OLLI-organisationen får tid att vinna stadga innan den blir föremål för ytterligare förändringar.

SACO/SR och *TCO-S* ställer sig tveksamma till storförband av den typ som utredningen har diskuterat. Ett organisatoriskt inordnande av de s. k. utbildningsregementena – som i regel tillhör specialtrupper – i försvarsområdes- eller garnisonsförband är olämpligt. *SACO/SR* framhåller vidare att förutsättningarna för att införa högre pensionsålder inom försvaret inte får ändras genom att lämpliga arbetsuppgifter för äldre personal rationaliseras bort.

TCO-S framhåller att erfarenheterna av OLLI ännu är relativt små och att det är angeläget att personalen inom OLLI-organisationen får arbetsro.

Utredningens förslag att snarast slå samman Gotlands regemente (P 18), Gotlands artilleriregemente (A 7) och Gotlands luftvärnsbataljon (Lv 2) i Visby till ett arméregemente med förbanden kvar i nuvarande etablissement till dess att markfrågan har lösts avstyrks av *chefen för armén, länsstyrelsen i Gotlands län, SACO/SR* och *TCO-S*. *Överbefälhavaren* utgår ifrån att markanskaffningen kommer att genomföras och anser att beslut därefter skall fattas om samordning och samlokalisering. Samtliga menar att mark- och lokalfrågorna måste lösas före en sammanslagning. Liknande synpunkter anförs av *Gotlands kommun*. Länsstyrelsen och Gotlands kommun menar att erforderlig mark för försvaret bör skaffas genom en utvidgning av Tofta skjutfält. *Fortifikationsförvaltningen* och *försvarets rationaliseringsinstitut* godtar utredningens förslag beträffande P 18, A 7 och Lv 2. Rationaliseringsinstitutet menar dock att en administrativ samordning bör kunna anstå till dess att de närmare förutsättningarna för en flyttning till gemensamma lokaler föreligger.

4.2.5 Genomförande

De tidsaspekter på genomförandet av förslagen som utredningen har skisserat möts med viss tveksamhet från remissinstansernas sida. Sålunda hävdar både *chefen för armén* och *fortifikationsförvaltningen* att förslagen med hänsyn till de administrativa rutiner som tillämpas knappast kan vara genomförda före år 1985. Bl. a. mot denna bakgrund anser fortifikationsförvaltningen att beslut om tidsplan inte bör fattas nu utan först sedan erforderliga utredningar om byggåtgärder har hunnit genomföras. Med hänsyn till tidsplanen för tillförsel av och utbildning med modifierad Hawkrobot anser dock *chefen för armén* att Lv 4:s omlokalisering bör vara genomförd år 1982. Även övriga förändringar bör påskyndas av personella och ekonomiska skäl. Detta fordrar enligt arméchefen särskilda åtgärder.

Värnpliktsverket framhåller att den tidsplan som utredningen föreslår kan genomföras utan större olägenheter för verket. Verket avstyrker dock en tidigareläggning, framför allt om utbildningen på en plats helt skall upphöra, eftersom detta innebär svårigheter för berörda värnpliktiga liksom för verket till följd av omplanering och ändrade uttagningar. Däremot anser *försvarets rationaliseringsinstitut* att huvuddelen av de åtgärder som utredningen föreslår bör kunna genomföras snabbare för att erhålla och ta till vara vinster inom den närmaste framtiden.

Utredningens bedömning av behovet av investeringsmedel delas inte av *chefen för armén*, som anser att investeringskostnaderna är ca 65 milj. kr högre än vad utredningen har angett. Arméchefen bedömer dock att det ekonomiska utfallet av de föreslagna åtgärderna är ungefär vad utredningen har angett. *Försvarets rationaliseringsinstitut* menar att om man, som utredningen har gjort, godtar kortvariga brister i byggnadsbeståndet, detta kan minska det sammanlagda behovet av investeringsmedel. *TCO-S* förutsätter att finansieringen av byggnadsinvesteringarna i fråga om föreslagna omlokaliseringar sker på ett sådant sätt att andra investeringar inom armén som är angelägnare för personalens arbetsmiljö inte blir eftersatta.

Beträffande konsekvenserna för den anställda personalen vid genomförande av förslagen anser flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan att utredningens förslag sammantaget medför färre nackdelar för personalen än övriga redovisade alternativ. *Chefen för armén* hävdar att omplaceringsbehovet torde bli större än vad utredningen har räknat med bl. a. med hänsyn till att pensionsavgångar inte kan utnyttjas fullt ut så länge förbanden skall bedriva sin verksamhet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att personalen i möjligaste mån bör minskas genom naturlig avgång. Liknande synpunkter framförs av *TCO-S* och *SACO/SR*.

Arméchefen, *statens personalnämnd*, *SACO/SR* och *TCO-S* understryker att särskilda åtgärder bör vidtas för att underlätta flyttning m. m. för berörd personal. *Försvarets personalnämnd* anser att en planerad ambitionssänkning för de berörda förbanden bör vidtas i de fall genomförandet överskrider två år.

Rekryteringsaspekter på de föreslagna åtgärderna tas upp av *Malmö kommun*, *överbefälhavaren*, *chefen för armén*, *TCO-S* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* som samtliga fruktar att rekryteringen, särskilt till pansartrupperna men även till luftvärnet, kan gå ned. Som exempel nämns Svea artilleriregemente, där rekryteringen inte återgick till normal nivå förrän ca tio år efter flyttningen från Stockholm till Linköping.

5 Föredraganden

Försvarets fredsorganisationsutredning redovisar i första delen av sitt slutbetänkande de faktorer som utredningen betraktar som grundläggande vid överväganden om strukturrationalisering vid försvarsmaktens lokala

myndigheter. Utredningen pekar därvid inledningsvis på möjligheterna till kostnadsminskningar om utbildningskapaciteten vid nuvarande anläggningar utnyttjas helt. Vissa etablissemang kan då läggas ned. Utredningen behandlar därefter mark och anläggningar m. m. för utbildningsverksamheten och konstaterar att vissa fredsförband inom armén f. n. har otillräcklig tillgång till övningsmark. Utredningen anser dock att behovet av ytterligare markanskaffning för försvarets del måste begränsas och föreslår vissa åtgärder som stöd för en sådan strävan. Utredningen redovisar vidare sina utgångspunkter beträffande värnpliktskontingentens framtida storlek och fördelning på truppslag. Den kommer därvid fram till att nuvarande kapacitetsöverskott motiverar att förband ur pansartrupperna och specialtruppslagen inom Södra, Västra, Östra och Övre Norrlands militärområden ägnas särskild uppmärksamhet vid det kommande arbetet. I betänkandet diskuteras avslutningsvis förhållandet mellan militära och övriga samhällsliga intressen, varvid utredningen framhåller att försvaret bör stödja regionalpolitiska strävanden och att den fysiska riksplaneringen bör följas av försvarets myndigheter. Vid konkreta förslag avseende fredsorganisationen avser fredsorganisationsutredningen att sträva efter att undvika nedläggning av förband som har stor betydelse för sysselsättningen. Vidare bör förband avvecklas där konkurrensen om mark är starkast. Remissinstanserna biträder i huvudsak de synpunkter som utredningen har fört fram.

För egen del kan jag i allt väsentligt biträda de utgångspunkter för det fortsatta arbetet som försvarets fredsorganisationsutredning har redovisat. Jag vill dock något utveckla mina synpunkter på ett av de områden som utredningen har behandlat, nämligen markfrågorna. När det gäller behovet av mark för den militära utbildningen anser jag i likhet med utredningen att det är viktigt att försvarsmaktens markinnehav inte ökas mer än vad som är nödvändigt för att skapa tillfredsställande utbildningsmöjligheter. En avvägning mellan försvarets behov och det civila samhällets intressen måste alltid göras. Riksdagen har uttalat (CU 1975/76:1, rskr 1975/76:45) att större frågor om markanvändning även inom totalförsvaret skall behandlas och bedömas under hänsynstagande till riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Inom ramen för dessa riktlinjer gör försvarets fastighetsnämnd avvägningar mellan försvarets behov och det övriga samhällets intressen i samband med sina utredningar om alla större markförvärv för försvaret. Utredningen har föreslagit en utökning av den parlamentariska representationen i nämnden och att nämnden tillförs expertis i skogs- och lantbruksfrågor. Med stöd av regeringens bemyndigande har jag utökat den parlamentariska representationen från en till tre ledamöter. Jag har vidare tillfört nämnden en expert från vardera av lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Utredningens förslag i denna del är därmed tillgodosett.

Utredningen har pekat på åtgärder som skulle kunna begränsa behovet att anskaffa ytterligare mark för försvaret. I likhet med utredningen anser jag att man i möjligaste mån bör försöka förbättra utbildningsbetingelserna genom

att komplettera de övnings- och skjutfält som finns, i första hand genom frivilliga förvärv när välbelägen mark är till salu. Likaså bör möjligheterna tas till vara att samutnyttja övnings- och skjutfält oberoende av vilken försvarsgren förbanden tillhör. Jag delar vidare utredningens uppfattning om att man bör pröva att i ökad utsträckning använda s. k. delat riskområde i stället för att utvidga skjutfälten. Vidare bör det övervägas att också i fortsättningen arrendera mark för övningar i stället för att förvärva marken. En förutsättning för arrende måste dock vara att den enskilde ägaren eller i förekommande fall domänverket har möjlighet att utnyttja markens produktionsförmåga på ett meningsfullt sätt och att övningarna inte åstadkommer mer omfattande ersättningsgilla skador på marken.

Jag anser i likhet med utredningen att en ökad användning av övningsvapen och särskild övningsammunition kan vara ett sätt att begränsa övningsområdenas omfattning. På mitt förslag har regeringen därför uppdragit åt överbefälhavaren att låta utreda denna fråga närmare.

De nämnda åtgärderna för att begränsa försvarets markanskaffning torde dock i regel bara kunna medföra begränsade minskningar av markbehovet.

Nya vapen med längre skottvidder och ökad flexibilitet och rörlighet hos förbanden för med sig ökade krav på tillgång till lämplig mark för övningar. Oavsett vilka åtgärder som vidtas för att begränsa markbehovet är det, som utredningen framhåller, nödvändigt att genom nya markförvärv skapa godtagbara övningsförhållanden vid vissa förband.

Jag anser i likhet med utredningen att samhället så långt det är möjligt måste medverka till att anskaffa ersättningsmark åt de markägare som mot sin vilja tvingas avstå från mark och som vill fortsätta sin verksamhet inom i första hand jordbruksnäringen. Jag delar utredningens uppfattning att mark som tillhör domänverket bör kunna komma i fråga som ersättningsmark. Jag har i denna fråga samrått med chefen för industridepartementet. Utredningen har vidare föreslagit att lantbruksnämndernas instruktion skall ändras så att det klart framgår att nämnderna skall biträda vid anskaffning av ersättningsmark. Sådant biträde bör dock enligt min mening kunna lämnas med tillämpning av nämndernas nuvarande instruktion.

Jag biträder utredningens synpunkter om önskvärdheten av att allmänheten i största möjliga utsträckning får tillträde till försvarets markområden. Överbefälhavaren har på regeringens uppdrag granskat nu gällande bestämmelser om allmänhetens tillträde till övnings- och skjutfälten. Mot bakgrund av vad som har kommit fram vid överbefälhavarens redovisning av detta uppdrag räknar jag med att allmänheten framdeles skall kunna få tillträde till vissa övnings- och skjutfält i större omfattning än vad som f. n. är fallet. Jag anser vidare att allvarliga ansträngningar måste göras för att ytterligare minska bullerstörningarna från den militära verksamheten. Jag anser också att det är viktigt att man tar till vara markens och skogens produktionsförmåga på övnings- och skjutfälten. Det bör bl. a. prövas om inte den ranchdrift

som nu bedrivs på några av försvarets övningsområden också kan bedrivs på andra fält. I likhet med utredningen anser jag vidare att sådana rådgivande organ som f. n. finns inrättade vid vissa övnings- och skjutfält för behandling av frågor om vård och skötsel av fälten samt allmänhetens tillträde till dessa bör finnas vid ett större antal fält. Erfarenheterna av dessa organs verksamhet är goda. Regeringen har därför på mitt förslag uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att efter samråd med vederbörande försvarsgrenschefer, länsstyrelse och kommun komma in med förslag om de ytterligare övnings- och skjutfält för vilka det bör fastställas särskilda bestämmelser och finnas rådgivande organ.

Jag går nu över till att behandla de förslag som har lagts fram i den andra delen av försvarets fredsorganisationsutrednings slutbetänkande.

Vid min anmälan av propositionen om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets fortsatta inriktning (prop. 1976/77:74, FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311) uttalade jag bl. a. att jag anslöt mig till 1974 års försvarsutrednings bedömning att försvarsmaktens fredsorganisation utöver minskningar enligt redan fattade beslut borde reduceras med tre till fyra regementsadministrationer. Dessutom borde vissa förvaltningsenheter inom armén och marinen reduceras samt ytterligare förband inom flygvapnet avvecklas. Riksdagen hade inte något att erinra mot detta. Fredsorganisationsutredningen fick i mars 1977 genom kompletterande direktiv i uppdrag att bl. a. redovisa förslag till denna minskning. Vid sina överväganden har utredningen tillämpat de principiella utgångsvärden som har redovisats i den första delen av slutbetänkandet och konstaterar därvid för det första att gällande planer för krigsorganisationens utveckling ger vid handen att antalet värnpliktiga under utbildning kommer att minskas för främst förband ur pansartrupperna, luftvärnet och trängtrupperna. För det andra konstaterar utredningen att arméns utbildningsorganisation i framtiden får ett överskott av utbildningskapacitet som är mest markant inom Södra militärområdet men även framträder inom övriga militärområden utom Bergslagens militärområde. Utredningen har därför vid sitt fortsatta arbete koncentrerat intresset på förband som tillhör dessa truppslag och militärområden och därvid bl. a. granskat marktillgångar och byggnadsbestånd samt tagit hänsyn till regional- och personalpolitiska, operativa samt värnpliktsociala faktorer. Utredningen har dessutom prövat olika alternativs ekonomiska lönsamhet. Som resultat av dessa överväganden föreslår fredsorganisationsutredningen att Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) skall läggas ned, att Svea trängregemente (T 1) inom Linköpings garnison skall lokaliseras tillsammans med Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41) och Svea artilleriregemente (A 1) samt att Skånska luftvärnsregementet (Lv 4) i Malmö skall flyttas till Ystad och där ingå i Södra skånska regementet (P 7/Fo 11). Den stridsfordonsutbildning som f. n. bedrivs i Ystad föreslås därvid bli flyttad till Revingehed och av chefen för Skånska dragonregementet (P 2) samordnas med motsvarande utbildning vid P 2. Nuvarande stabs- och trossutbildning vid P 7/Fo 11 föreslås bli samlad

till P 2 i Hässleholm och stridsfordonsutbildningen där på lång sikt överförd till Revingehed.

Utredningen redovisar vidare vissa överväganden om marinens och kustartilleriets utbildningsorganisation samt föreslår att den s. k. OLLI-organisationen skall ses över för att skapa rationellare förbandsproducerande enheter, som inom garnison eller försvarsområde hålls samman av en administration. Därvid skulle enligt utredningen uppnås dels en rationellare produktionsledning, dels vissa personalbesparingar. Som ett led i detta föreslår utredningen att arméförbanden inom Visby garnison med t. v. oförändrad lokalisering slås samman till ett arméregemente i enlighet med vad utredningen har föreslagit i ett tidigare betänkande. Slutligen anger utredningen vissa markanskaffningar som behövs för att förbättra utbildningsbetingelserna vid ett antal förband.

Remissinstanserna, bl. a. överbefälhavaren och chefen för armén, biträder med några undantag i stort sett utredningens förslag. Landsorganisationen i Sverige (LO) anser dock att den föreslagna nedläggningen av Lv 5 och de åtgärder som avser Lv 4 och P 7/Fo 11 ger alltför litet ekonomiskt utbyte för att uppväga de negativa konsekvenserna för den personal som berörs av förslaget. Liknande synpunkter framför Centralorganisationen SACO/SR. Länsstyrelserna i Malmöhus och Västernorrlands län finner att utredningen har tagit alltför liten hänsyn till de regional- och sysselsättningspolitiska synpunkterna och avstyrker därför förslagen till den del de avser åtgärder inom resp. län. Länsstyrelsen i Malmöhus län, som har gjort en egen ekonomisk kalkyl över lönsamheten av de föreslagna åtgärderna i Skåne, anser dessutom att frågan bör prövas först i samband med nästa försvarsbeslut.

I likhet med huvuddelen av remissinstanserna biträder jag i huvudsak fredsorganisationsutredningens förslag till strukturrationalisering av arméns fredsorganisation.

LO har anfört att de föreslagna åtgärderna skulle ge ett alltför litet ekonomiskt utbyte för att uppväga de nackdelar som berörd personal utsätts för. Jag är naturligtvis väl medveten om de problem som kan uppstå, men vill gärna understryka att dessa enligt min mening blir mindre om nu aktuella åtgärder genomförs än vid varje annat möjligt alternativ. Med hänsyn till försvarsutredningens förslag, riksdagens beslut med anledning av dessa och vad jag tidigare har anfört om värnpliktskontingentens utveckling och tillgången på utbildningskapacitet bedömer jag det inte möjligt att avstå från åtgärder av denna art. Jag vill i detta sammanhang peka på att personal- och andra driftkostnader inom försvaret under senare tid har tagit i anspråk en allt större del av utgiftsramarna. Detta har inneburit att utrymmet för materielanskaffning och andra angelägna investeringar har begränsats. De föreslagna åtgärderna ger visserligen ett begränsat ekonomiskt utbyte men bidrar dock till att minska ökningen av arméns driftkostnader, vilket mot den angivna bakgrunden är nödvändigt.

Vissa remissinstanser, t. ex. länsstyrelsen i Malmöhus län, har kritiserat utredningens ekonomiska kalkyler för enskilda organisationsförändringar och redovisat egna beräkningar som i vissa fall skulle motivera andra lösningar än vad utredningen har föreslagit. I detta sammanhang vill jag påpeka att ekonomiska kalkyler av detta slag enligt min mening bara är en av många faktorer vid överväganden av organisatorisk natur. Kalkylerna måste, vilket både utredningen och ett flertal remissinstanser har understrukt, kompletteras med bedömningar av regionalpolitisk, personalpolitisk, operativ och värnpliktsocial natur. En annan sak är att man inför nödvändigheten av att lägga ned eller flytta förband måste göra en totalbedömning av olika alternativs relativa lönsamhet och därvid så långt som det är möjligt utnyttja jämförbara grundvärden för alternativen.

Jag vill dessutom framhålla att man vid överväganden av den övergripande natur utredningen har haft att göra måste ta hänsyn till nödvändigheten av att så långt som möjligt utnyttja de anläggningar som kan erbjuda de bästa utbildningsbetingelserna, bl. a. i fråga om lokaler och tillgång till övningsmark. De förslag som utredningen har lagt fram innebär en balanserad lösning på arméns långsiktiga strukturella problem eftersom dels dessa krav har tillgodosetts, dels nackdelarna från regionalpolitiska och värnpliktsociala m. fl. synpunkter enligt min mening blir mindre än vid varje annat möjligt alternativ. Jag förordar alltså att utredningens samlade förslag härvidlag genomförs, dvs. att Lv 5 läggs ned, att T 1 inom Linköpings garnison samlokaliseras med I 4/Fo 41 och A 1 samt att Lv 4 flyttas till Ystad. Jag vill något utveckla vissa ytterligare synpunkter på de föreslagna åtgärderna.

Utredningen har vid sin granskning av luftvärnsförbanden valt mellan att föreslå nedläggning av antingen Lv 5 i Sundsvall eller Lv 6 i Göteborg. I prop. 1958:110 angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret (SU 1958:B 98, rskr 1958:B 125) uttalade dåvarande chefen för försvarsdepartementet vid sin behandling av förslag från chefen för armén rörande arméns utformning på längre sikt, att den operativa motiveringen för att behålla ett luftvärnsförband (Lv 6) på västkusten föreföll övertygande. Den utbildning som bedrevs vid Lv 5 borde däremot av ekonomiska och utbildningsmässiga skäl uppdelas på andra luftvärnsförband. Vid sin behandling av propositionen hänvisade statsutskottet till chefens för arméns uppfattning att en nedläggning av Lv 5 skulle medföra olägenheter ur beredskaps- och rekryteringssynpunkter och föreslog att förbandet skulle behållas av främst krigsorganisatoriska skäl. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Ett genomförande av förslaget beträffande Lv 5 innebär även nu vissa olägenheter ur beredskaps- och rekryteringssynpunkt. Inför nödvändigheten att minska luftvärnets fredsorganisation med ett förband delar jag dock överbefälhavarens och chefens för armén uppfattning att olägenheterna blir än större om i stället Lv 6 skulle läggas ned. Fredsorganisationsutredningen har i ett tidigare betänkande föreslagit indragning av Lv 6, bl. a. med hänsyn till den då rådande osäkerheten om möjligheterna att i framtiden tillgodose

behovet av mark i Göteborg. Eftersom detta behov enligt utredningens uppfattning numera kan tillgodoses, har utredningen med tillämpning av sina grundläggande principer föreslagit att Lv 6 skall behållas och Lv 5 i stället dras in. De nackdelar som en nedläggning av Lv 6 skulle föra med sig från såväl utbildningssynpunkt för luftvärnet som helhet som från operativ och värnpliktssocial synpunkt ger, som jag tidigare har framfört, även enligt min mening till resultat att Lv 5 bör dras in. Mitt ställningstagande härvidlag innebär att tillgången till övningsmark för Lv 6 måste säkerställas för överskådlig framtid. Göteborgs kommun har på förfrågan från fredsorganisationsutredningen förbundit sig att inte resa några anspråk som berör övningsmöjligheterna på Kviberg under den närmaste 20-årsperioden. Lv 6 disponerar också ett skjutfält vid Sisjön som delvis är beläget inom Mölndals kommun. Båda kommunerna har anfört att detta område är av intresse för bl. a. friluftss- och bostadsändamål. Göteborgs kommun har dock förutsatt att frågan om ersättande av Sisjöns skjutfält med annat område tas upp till prövning i särskild ordning, om lämplig mark för ändamålet kan anskaffas. Mölndals kommun har anfört att i kommunens planeringsarbete har förutsatts att fältet kan ligga kvar under en övergångsperiod i avvaktan på resultatet på pågående utredning om ersättningsmark. Regeringen kommer att behandla denna fråga i samband med ställningstagandena under år 1978 till länsstyrelsernas redovisningar av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen.

En av utgångspunkterna för riksdagens beslut (prop. 1975/76:190, FöU 1975/76:39, rskr 1975/76:375) att flytta arméns radar- och luftvärnsmekani-kerskola (RMS) från Göteborg till Östersund var att Lv 6 skulle dras in i enlighet med fredsorganisationsutredningens tidigare förslag. Om Lv 6 blir kvar i Göteborg kan enligt utredningen en viss ekonomisk vinst uppnås genom att inte flytta skolan. Bl. a. överbefälhavaren vitsordar detta och föreslår att beslutet omprövas.

Jag delar dessa synpunkter och anser med hänsyn till såväl de goda lokaler skolan disponerar som möjligheterna till fruktbarande samarbete med bl. a. Chalmers tekniska högskola att beslutet bör omprövas. RMS bör alltså enligt min mening även i fortsättningen vara lokaliserad till Lv 6 i Göteborg. Enligt vad jag har inhämtat skulle därvid en investeringskostnad av ca 20 milj. kr. i Östersund kunna undvikas.

Den organisation för utbildning av pansarförband i södra Skåne som utredningen har föreslagit vid genomförande av dess förslag beträffande P 7/Fo 11 och Lv 4 har mött erinringar från bl. a. överbefälhavaren och chefen för armén. Även jag anser att den föreslagna organisationen kan leda till oklara och komplicerade ledningsförhållanden. Det bör ankomma på regeringen att, mot bakgrund av de principer som har legat till grund för OLLI-organisationen, besluta om organisationen i Ystad, Hässleholm och Revingehed.

Utredningen har behandlat frågan om artilleriets fredsorganisation och därvid prövat möjligheterna att lägga ned A 6. Jag delar utredningens och

remissinstansernas uppfattning att en sådan åtgärd varken är lämplig eller lönsam under förutsättning att förbandet kan erbjudas godtagbara övningsbetingelser. Chefen för armén har avgett förslag till regeringen om utvidgning av Skillingaryds skjutfält. Förslaget har remitterats till försvarets fastighetsnämnd. Länsstyrelsen i Jönköpings län har i sin preliminära redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen behandlat den aktualiserade utvidgningen av skjutfältet. Vissa motsättningar råder mellan skilda intressen inför frågan om en framtida utvidgning. Jag vill mot denna bakgrund avvakta försvarets fastighetsnämnds förslag. Om det med anledning av nämndens förslag visar sig att en utvidgning av skjutfältet inte går att genomföra, anser jag att man skall överväga möjligheterna att avlasta Skillingaryds skjutfält genom att omlokalisera artilleriets kadett- och aspirantskola till annat artilleriförband. Av bl. a. utbildningsmässiga och regionalpolitiska skäl bör därvid Östersund vara en alternativ förläggningssort för skolan.

Beträffande utredningens redovisning av sina överväganden om marinens utbildningsorganisation vill jag i avvaktan på tredje delen av utredningens slutbetänkande bara anföra att det för mig ter sig nödvändigt att marinens verksamhet i Göteborgsområdet minskas, varvid berörda myndigheter så långt som möjligt bör samordnas med varandra. Det kan därvid bli nödvändigt att överväga storleken av utbildningskontingenten vid KA 4.

Utredningen har föreslagit att OLLI-organisationen inom armén skall utredas ytterligare en gång. Huvuddelen av de myndigheter som berörs har bara kunnat verka under relativt kort tid i den nya organisationen. Vissa myndigheter har ännu inte helt anpassat sig till organisationen. Det vore enligt min mening fel att i ett sådant läge, delvis på grundval av svårigheter som hänger samman med övergången, på nytt utreda organisationen med den osäkerhet för berörd personal som skulle bli följden. Jag anser däremot att OLLI-organisationen bör utvecklas mot ökad rationalitet och menar att detta bör ske inom ramen för den allmänna rationaliseringssträvan som överbefälhavaren har att företräda. Bl. a. bör möjligheter ges att bättre anpassa organisationen till skiftande lokala förhållanden.

Fredsorganisationsutredningen föreslår i detta sammanhang att arméförbanden i Visby skall slås ihop till ett arméregemente som utredningen har föreslagit i ett tidigare betänkande. Förbanden skulle därvid liksom f. n. vara spridda i avvaktan på att frågan om övningsmark för det nya regementet löses. Jag kan inte se något skäl att nu föreslå en förändring av riksdagens beslut i denna fråga (prop. 1974:135.FöU 1974:34, rskr 1974:382), som innebär att ställning skall tas till arméregementet först när markfrågan är löst. I denna fråga anser utredningen att man bör överväga att flytta pansarutbildningen på Gotland till fastlandet, om P 18 inte kan tillförsäkras ett godtagbart övningsfält. För egen del vill jag tillmäta försvaret av Gotland sådan vikt att jag inte kan godta att den värnpliktsutbildning som syftar till att sätta upp de slagkraftigaste krigsförbanden inte kan bedrivas under former som tillför-

säkrar de värnpliktiga en utbildning som svarar mot de uppgifter de en dag kan ställas inför. Genom att flytta den grundläggande pansarutbildningen till fastlandet uppnår man visserligen att grundutbildningen kan bedrivas på ett bättre sätt men förlorar den miljökännedom som en utbildning på Gotland ger. Miljökännedomen måste då tillförsäkras de värnpliktiga under repetitionsutbildningen. Denna måste alltså bedrivas på Gotland. Vid krigsförbandsövningar med pansarförband krävs emellertid tillgång till mer övningsmark än vid grundutbildning. Resultatet blir därför också i detta fall krigsförband med otillräcklig utbildning. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att det torde bli nödvändigt att finna en annan försvarssammansättning på Gotland, om P 18 inte kan få godtagbara övningsbetingelser.

Utredningen har framhållit att de föreslagna organisatoriska åtgärderna måste genomföras skyndsamt, både för att snabbt uppnå de förutsedda besparingarna och av hänsyn till den anställda personalen. Jag har samma åsikt och anser dessutom att de föreslagna åtgärderna i Skåne och Sundsvall bör prioriteras. Mot denna bakgrund bör en samlad lokalisering av T 1 med I 4/Fo 41 och A 1 i Linköping genomföras i den takt som tillgången på medel för investeringar och övnings- och utbildningsbetingelserna medger.

Försvarets personalnämnd anser att verksamheten vid berörda förband planmässigt bör trappas ned, om tiden mellan beslut och genomförande av förändringarna överstiger två år. Enligt min mening bör ett sådant förfarande prövas, inte minst av hänsyn till den anställda personalen. Jag biträder vidare chefens för armén mening att flyttningen av Lv 4 i tiden måste anpassas till införandet av den modifierade Hawkroboten.

Utredningen har beräknat de tillkommande investeringskostnaderna för att genomföra dess förslag till ca 115 milj. kr. Härutöver beräknas ca 20 milj. kr. för flyttningskostnader m. m. Dessa ökade kostnader av engångskaraktär skall jämföras med en beräknad minskning av drift- och personalkostnader om ca 25 milj. kr. för år när förslagen är genomförda. Sammanlagt innebär förslagen en besparing av ca 340 milj. kr. under den studerade 20-årsperioden. Chefen för armén kan med tillämpning av delvis andra beräkningsgrunder i stort vitsorda utredningens kalkyler. Även försvarets rationaliseringsinstitut anser att utredningens beräkningar är rimliga.

Jag vill påpeka att kostnaderna för de investeringar utredningen har ansett nödvändiga vid förslagets genomförande ligger nära i tiden medan besparingarna kommer först längre fram. Detta förhållande innebär att förslagets lönsamhet ökar vid tillämpning av en längre kalkylperiod än vad utredningen har använt.

Behovet av investeringar torde få prövas och förslag föreläggas riksdagen i samband med den årliga prövningen av anslagsframställningarna. Härvid måste en avvägning ske bl. a. med hänsyn till behovet av andra investeringar som är angelägna för fredsdriften.

Ett flertal remissinstanser har tagit upp frågor om förmåner till personal

som berörs av de föreslagna åtgärderna. Sådana frågor bör i sedvanlig ordning behandlas vid förhandling mellan statens avtalsverk och personalorganisationerna. Jag vill dock erinra om att trygghetsavtalets bestämmelser om bl. a. årlig ersättning numera är tillämpliga på såväl civil som militär och civilmilitär personal. F. ö. förutsätter jag att de problem som kan uppstå för personalen begränsas så långt det är möjligt bl. a. genom att organisationsförändringarna genomförs i nära samarbete mellan militära myndigheter, statens personalnämnd, försvarets personalnämnd och berörda personalorganisationer. De förutsatta personalminskningarna bör genomföras i samband med naturliga avgångar och i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet.

Utredningen har angett att vissa markanskaffningar behövs för att förbättra utbildningsbetingelserna vid några förband. Det gäller nya skjutfält för Värmlands och Hallands regementen samt för Skövde garnison liksom utökning av marktillgångarna för Visby garnison och vid Skillingaryds skjutfält. Chefen för armén har kommit in med förslag till markförvärv för dessa ändamål. Förslagen utreds f. n. på mitt uppdrag av försvarets fastighetsnämnd. I den mån regeringen finner att markanskaffningarna bör genomföras kommer förslag härom att underställas riksdagen sedan fastighetsnämnden har avslutat sina utredningar.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de förslag till förändringar i arméns fredsorganisation som jag har förordat.
2. med ändring av sitt tidigare beslut godkänna att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola skall vara lokaliserad till Göteborg samt
3. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra vad jag har förordat.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.